

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23980
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	118
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 118

SOW
TO

SPOIL

sow vb वप् cl 1 (Dhātup 23.34) वपति,

वपते RV, etc , निवप् निवपति Br, GrŚrS, Mn, MBh,

Kav, etc , वप् caus वापयति MBh, संवप्

cl 1 संवपति, संवपते MW - रुह् caus रोहयति,

रोपयति , रोपयते MBh, R, VarBrS, संरुह् caus

संरोपयति Bhartr, BhP - प्रसृज् प्रसृजति MārkP .

to sow out निर्वप् caus निर्वापयति Pañc to s

together समावप् समावपति Br, GrŚrS, Susr, caus

समावापयति MBh, Susr .

to be sown

वप

pass

उप्यते

RV, etc.

sow n

मूकरी

Yajñ, R, etc —

वारही

W — बहुसू

f L —

क्रोडी

Kathas

53.120, क्रोडम्

L .

& having a snout like a sow ' (a rhinoceros)

क्रोडीमुखः L .

Anise (Anisum or Anethum Sowa) अतिष्ठत्रा,

अतिष्ठत्रका.

sower n वस्तु m Mn, MBh, etc — बीजवापिन् m L,

बीजवापः L, निवापकः R, वापः , वपः VS —

(prob) फर्वरः RV 10.106.2 — वायकः Kāv, Kathās, BhP.

one who sows वपः VS one who s. rice त्रीहिवापि.

sowing adj वापिन (ifc) Pān 8.4.11, Sch —

संश्लेषण Kav, VarBrS - वायिन MW .

sowing in प्रवापिन (comp) Mn 9.51 .

sowing (the act of) (seeds) n वपनम् L,

(seed) वापः W, आवपनम् ŚBr, KātyŚr, Gaut,

अध्यावापः KātyŚr, बीजवापः, ## पर्युप्ति f L,

परिवापः L, परिवापः L, वापनम् SamhUp,

निर्वापणम् Pānc, Susr ३ रोपणम् Pāncat, Krishis,

संश्लेषणम् Malav 1.8 — प्रवणम् GrS .

' grain -sowing ' (N. of a ch of Psarv) धान्यवपन-

म् the manner of s. seed ' बीजोप्तिविधि m MW

' s. for others ' (the Kokila or Indian Cuckoo) अन्यवापः

VS s. of crops सस्यावापः Yājñ, Sch s. seed आवपनम्

L , आवपः MBh, Comm on Yājñ , बीजोप्ति f s.

rice श्रीहिवापम् 'Pān 8.4.11, Sch s. seed (a generator)

बीजप्रदः ~~भग~~ Bhag , बीजवपनम् ParGr s. seeds उप्ति

soon adj उत्त etc , न्युत्त etc , पर्युत्त

(as seed) वापित VarBr, वापित

erly, निर्वीपित Panc, उजिम Pan 3.3.17, Feb,

उपित th - प्ररोपित th, Feb - प्राप्त बीज P.

in proportion to the seed sown यथोप्त in not

s. (as grain) but planted अवापित (धान्य) L

s. a for ploughing (as rice etc) कृष्टपच्य th 11.11

AndraBr, th 7.11.15, कृष्टपच्य L s. by th s of ant

vessel पात्रिक f(ई) th 5.1.46, etc. th s. by xxxx

means of a Pātra पात्रेण f(आ) Pan 5.1.53 a s. field

निवापः ॥ ७॥ , उत्तम Gal , वप्रः, वप्रम् Phammas

s. on cultivated ground कृष्योप्त ॥ १३.५.०२ s. on

the day called Īśvarajī आश्वयुजक ॥ ५.३.५५ s. with

वापः (ifc) s. ith a Thari of grain स्वारीवापः

॥ , स्वारीक Pan 5.1.11, Vārtt 1) 5.1.44, Kās (ifc)

5.1.33 , स्वारीक , स्वारीक mfn (Pan 5.1.33, Vārtt 1) 5.

1.45, Kās (ifc) 5.1.33 s. with a Thudava of rain (as a

field etc) कौडविक t(ई) (Kās on Pan 5.1.52 & 7.3.11)

Var 5.17 s. with barley and wheat यवगोधूमवत्

s. with the measure Tatra पात्रिक (ई) Pan 5.1.46, et

sch es s. यथोक्त Mn .

to be sown उप्य Tatra , वापनीय Fall on Mn

9.41 , वाप्य Kus , रोप्य Th, Susr , रोपणीय

VarB: S .

caused to be sown वापित VarB: S .

Soyimida febrifuga दाडिमपत्रकः, दाडिमपुष्पकः,

दाडिमपुष्पः L.

space n I दिश् f (beside काल) Var .12,

दिगन्तरम् (दिगन्तराणि n pl) ā - अवकाशः

(i c आ), मेकाकाशः 3arva - व्यवधानम् L-

व्यवायः ī - व्योमन् n lap - शून्यम् L-

आशा ā, ā, ā, ā, ā, ā, etc - भू f ā, ā

विभु or (Ted) विभु .

II उरु n — ककुभा L — ज्ञयस् n

1.1-6.6f — महे 3.56.2, 5.44.6, etc — मातृ

f — वरः n, AV, TS , वरस् n , वरिमन् n

AV, A, ankh r, वरिमत् AV. वरिवस् n V,

VS, TS — विच्छेदः w.

according to the space यथावकाशम् in TS , Gap, TS rat

affording s. for the gods देव्यचस् an TS causing s.

लोकस्मिन् an TS लोकस्पृत् an (v.l. लोकस्मृत्

पृथिवी (pitr p) (पृथिवी = पृथिवीलोकस्य स्मृती) ' coloured s.

(the sphere of Vapor or mists etc) रजस् n

containing s. लोकमय मयि (मयि) n for creating s. लोकविद्

उरुजयस extending over a wide s. उरुजयस, उरु-
~~वि~~

जि मयि (said of India and India) लोकः

for, or, or, ~~उरु~~ मयि (मयि) s. for moving. गान्ध m

10, 11, 12, 13 प्रान्त of s. दिक्कर 10, 11, 12, 13 प्रान्त

३. वीरवोद (वीर), वीरवोधा (वीर), वीरवोविद्

(वीर) मयि (perhaps) great s. महापदम् 10, 11, 12, 13,

महावास्तु n for having a great s. महावकाश in leaving

having spaces तल्लि m²(आ) n, सुषिर m²(आ) n

M² having the space in the outer corner (of the eye)

obstructed रुद्धापाङ्गप्रसर in each the hollow s. between

earth and heaven रोदःकन्दरकुहम् cellar. रोदःकुहम्

रोदो, रोदोगृहम् (cellar), रोदोरन्ध्रम् (nic) inter

moderate s. लोकाः leaving in the s. between one's self

one's self (sacrificial) bricks अन्तरात्मेष्टकम् in leaving

not affording s. अमात् m (nom sg आत्) in the 1.

2, valod not having s. अलोक m n occupying s.

३. महावास्तु m n 3hr occupying s. लोकभाज m n 3hr

अयस्मान् m n 1. 10. 11 open s. लोकः m n

4, 3hr, Avr portion of s. क्षेत्रम् possessing s.

पाथेभाज् m n 3hr procuring s. वरिवक्तृ m n

5, 10 relating to s. दिश्य m n 2. 2. 10, दैक्षिक

m n (इ) n relating to the s. before the प्राग्वंक्षिक

m n Avr, Comm the six spaces (applied to fire, earth,

water, wind day and night) उर्व्य. f n (with and

without षष्) SBr 1.5.1.22 the space assigned to each

person who takes part in a rite संचरः if ३ अ)

TS, SBr, GrS, Kālid, Kathas the s. before the Veda

प्राग्वंशः Īpār, Variv, SBr, SBr the s. between heaven

and earth संधि m (exceptionally f) SBr, GrSBrS the s.

between the arms बाहुतन्तस्म the s. between the

breast स्तनमध्यम् Īlā, स्तनान्तस्म Tā, Susr. the s.

between the earth and the sun inhabited by Anis, Siddhas,

etc भुवर्गेक the s. between the horns (of a cow etc)

शृङ्गान्तरम् the s. between the lines ओष्ठपुटः

श, शक, etc the s. between the supposed spokes of a wheel

shaped altar वेदि ३ (alter also वेदी) Gulbas

s. between the teeth दन्तान्तरम् sur 1, the s. between

the thumb and the forefinger (sacred to the Sans)

अपसर्गवि the s. between the tusks of an elephant

रणरङ्गः ३ the s. between two bowls सम्पुटः (ifc

आ) Apr s. for विषयः (ifc ३आ) (see Nav, Pañcat

s. of a hand धन्वन्तरम् sur 8.4 24 the s. of 4

Nastas धन्वन्तरम् MBh 8.4224 s. of the heavens ककुम्

f WP, ricch, Vāhas, etc a s. of him कात्तः (ifc f

आ अपरा 14^V 12.53 & 54, etc, अभ्यन्तरम्

(generally loc ifc) ricch, Vāhas, etc spreading through

all s. दिग्व्याप्तिम् mn the void s. between heaven

and earth स्वर्गरोदःकुहरः, सुवर्गरोदःकुहरः Polar 1.47 the

wide s. लोकः AV, etc, उरु n NW, उरुगायम्

म, म, म, म, व्यचय् n NW, म, म, दूरान्तरम्.

no grant space उरुकु , वरिवर्या non

वरिवस्यति RV .

spurious ३४३ उरु ३(वी) ३४, ३५, ३६, ३७ —

अवकाशवत् ३४३-आकाशवत् ३४३-पृथु ३(वी or उ)

--असंबधि ३(आ) ३४ १ . १.२, ३, ४, ५, etc — लोकमय

३(इ) ३४३-विशाल ३(आ also इ) ३४, etc —

पर्यप्त ३४३-बहुल ३(आ) ३४, etc — गानुमत

f(आ) - विप्रकीर्ण R .

not spacious अव्यचस्य Mn 19.66.1 .

not spacious व्यचिष्ट Mn not too s. असम्प्र-

माण ¹⁻ occupying s. bellines उरुक्षय

Mn 1.1.1 (s. of parama) Mn 7.7 .3 (s. of the arto)

s. belline उरुक्षय Mn 10.118.8 , उरुक्षिति

f Mn 7.100.4, 9.8.1 s. habitatio उरुक्षिति

Mn 7.100.4, 9.8.1 very s. महावकाश Mn 2.76 ,

सुविपुल (आ) Mn 2.76 , सुपर्याप्त Mn 2.76 ,

spaciousness - वैपुत्यम्

arṇaḥ, rājat, kārana,

etc, विपुलीभावः - औश्वम् gana पृथादि

Pan 5.1.122 .

spade n स्वनित्रम्

(Pan 3.2.161) PV 1.179. ,

Tanayaṁ, Laty, n, etc, स्वनित्रा स्वनित्रि
P 1.40.2, स्वनित्रि

Pancar, स्वात्रम्

n 1.161 - टङ्कः, टङ्कम्

(1) Navir 500912, D 2.80.7, Tricch, etc, टङ्कः, टङ्कम्

टङ्कः

Pharnasarn - अभि

f 1.41, 22r, etc —

कुदातकः, कुदातकम् L — अवदारणम् L — कण्ठातः L —

शोदारणम् L — पर्णातः L — वण्ठातः, वण्ठातः, ^{वण्ठातः} (only)

L 1) — विशिखा W .

furnished with a hoe and a spade and a plough फातकु

दातकाङ्गलिन् , with a kind of s. उरगास्यम् as,

कुठारः , कुदातः, कुदातम् L युक्तायस्

n W , हेषुकः with a kind of s. used by housebreakers

फणिमुखम् has not dug out with a s. said of rain-

water) अनभि

with a s. used by housebreakers one who digs with a wood on

६. आभ्रिक mfn L a sort of hoe s. क्षुरप्रः

a sort of weeding s. क्षुरप्रः W together with a s.

साभि mfn KātyŚr .

span vo पशे पर्येति PV, etc - परिबन्ध्

cat परिबन्धयति cat - परिभुज् परिभुजति PV, etc,

Tāp r - बन्ध् cl 9 बध्नाति (rarely बधीते,

c 1 बन्धाति, बन्धते MB cl 4 बध्यति (Variv)

to serve, etc .

to serve to serve परिय परिभुजति

span n तलः L, तलः — वेष्टनम्

Br 2.

Five spans long पञ्चप्रादेश mf'आ)n Katyār a long

s. पाटकः (= महाकिष्कु) a mere s. o land प्रादेशमात्रम्

(with भूमेः) MBh one s. long एकप्रादेश f(आ)

§ 6 a short s. (measured from the tip of the thumb to

that of the forefinger) प्रदेशः (ifc fआ) L ,

अर्धम् m L the s. from the tip of the thumb to that

of the ring finger गोवर्णः MBh 2.2324, Heat a s.

long प्रादेशिनः Gribhā , प्रादेशमात्र f(ई) Br ,

GrSrS, etc, प्रादेशसम mf (आ 'n Katv'r, प्रादेशायाम

mf (आ) n Gobh, (an arrow) वैतस्तिक mf 12h, Mariv. 1

a s. measured by the thumb and middle finger तातः

(Siddh, napans 25, Gob) Post 1.7.855 & 3.171 the s. of

the thumb and forefinger प्रादेशः (ifc 2 आ) 30r,

GrSrS, etc the s. of the thumb and forefinger प्राति

1 1 3 spans त्रिविस्तम् mf 7.4.2 3x 3 s. long

त्रिविस्त mf TBr 1.5.10.1 .

to be spanned ग्राह्य

In Mathas 74.217 to be a

with one hand (as a waist) मुष्टिमेय

man Matha .

a kind of mineral spar वज्राख्यः

a kind of a

वज्राभिः L , वज्रपाषाणः L .

spar n दीर्घकाष्ठम् ^{l.} ~~cast, is, nitya~~

spar (of a ship's sails) स्पर्शम्

SBr ~~.kastak~~

having a hundred spars

शतस्पर्श

mf(आ)n TS .

snare vb परिशिष् caus परिशेषयति Rach,

वृज्, वृज्, शेषम् कृ — शिष् caus (or cl 10 see

Dhātup 34.11) शेषयति, शेषयते Dh, Fav, etc,

शिष् caus (or cl 10 see Dhātup 34.11) शेषयति,

शेषयते Dh, Fav, etc — रक्ष् cl 1 (Dhātup 17.

6) रक्षति (You also रक्षते) Fav—विमृज्

caus विमृजयति Dh — मुच् cl 6 (Dhātup 28.1 6)

मुच्यति, मुच्यते 3—परिवृज् परिवृणक्ति Dh, Fav,

, Dh, Fav, etc, # वृज् caus वर्जयति Dh — परिह

परिहरति, परिहरते II - मृड् cl 6 (Katha 18.38)

मृडति (मृळति) cl 9 मृड्मति (31.41)

cl 10 मृडयति (मृळयति), मृडयते, मृडयति

(?) 32.117, (with dat of pers and acc of things) "V, etc.

to spare anyone सह cl 1 सहते - (ed and ev.

also सहति and exceptionally साहति) Mark, Pāṇcat

to s. any one's life दा ~~दामि~~ cl 3 दानि (दत्ते) (with

प्राणान् or जीवितम्) Katha 18.275 to s. anything

(as care) परिह परिहरति, परिहरते (parihatnā .

spare adj कृश . f(आ) RV, AV, etc , कृशाङ्ग

f(इ) adj, fancst, etc — पात्रट L — न L .

spared adj शेषवत् adj, समवशेषित adj .

to be spared शेषः, शेषम् (with अस् or भू)

that which is s. शेषः, शेषम् in, 12b, 1, etc .

anything to spare परित्यक्तम् ^{12b}divyav .

sparring ad. मितम्पच f(आ) mit — परिमित

h, 1a, etc — अमुक्तहस्त f(आ) in .1 0 .

sparingly स्तोत्रशः ind AitAr .

oatier sparingly मितभुक्त

mfn MBh, मितभुज्

mfn Mn, Vajñ , परिमित भुज्

mfn W, परिमिताहार mfn

Wh sleeping s. मितशायिन्

mfn MarkT s. grow with

crees and plants जाडुल

mfn in 7.69, Tain 1.320,

Susr, etc .

spark n विस्फुलिङ्गा Hariv, विस्फुलिङ्गः — अग्निकणः

— अग्निस्तोकः — द्विखिकणः Harav — अपुञ्जः L

— इन्दु n TS — पतंग nfn IV 4.4.2 — विप्रुष

I 11, etc — शकलः, शकलम् is 5.2 — स्तोकः .

emitting sparks सस्फुलिङ्गः nfn Har, Bh, I ,

उत्फुलिङ्गः (for उत्फुलिङ्गः) nfn , उद्धहि nfn is

4.28 a glittering s. प्रस्फुलिङ्गः, प्रस्फुलिङ्गम् (?) Har having

s. of fire स्फुलिङ्गिन् nfn scattered s. स्फुलिङ्गवत्

is the s. of a rem कणः a s. of fire विस्फुलिङ्गः

sp, h, etc , स्फुलिङ्गः ph, h, etc स्फुलिङ्गकः Yān, 010

स्फुलिङ्गः, स्फुलिङ्गम्, स्फुलिङ्गा I , वह्निस्फुलिङ्गः Yān , ज्वलनकणः

Mudr 1.2 , कणः Pancat , विप्रुष

f, h, etc , कशानुशक्तः 'i' , कुक्कुटः (f, h, etc) आ Yān 1.4.

11 , (f, h) L , धूर् I , द्रव्यः PY 1.94.11, 12.11.1

to become a mere spark विस्फुलिङ्गी भू विस्फुलिङ्गी

भवति

Inscr to be like sparks of fire

स्फुलिङ्गाय Yān स्फुलिङ्गायते Yān to burn like . of fire

स्फुलिङ्गाय , Nom स्फुलिङ्गायते Yān .

sparkle sb स्फुर 1 6 (Phatun 21.95) स्फुरति

(m c also स्फुरते) aitr n, r, etc , प्रस्फुर, प्रस्फुरति

aitr, ā, āhāc — भ्राज cl 1 भ्राजते (rarely

भ्राजति) n, etc , सम्भ्राज (only pr ‡ सम्भ्राजत्)

ph — प्रशुभ् (only 3 sc p प्रशोभे = प्रशोभते) p

1.120.5 — इगइगाय Nom I Dev p — (Asni) द्वेस्

or द्वेस् caus द्वेसयति 1.140.3.5 .

sparkling adj विष्फुलिङ्गक

1.191.2, विस्फुलिङ्गक

f(इका) Ar, स्फुलिङ्गिन, उत्फुलिङ्गि (for

उत्फुलिङ्गि) — भ्राजस् n RV, VS, Br, भ्राजस्वत्

~~भ्राजस्~~ भ्राजिस् — किरिक

S 1.46 —

स्फुरण VarBrS .

having sparkling eyes प्रफुल्लनयन, प्रफुल्लनेत्र

/
Satr |.

sparkling n कल्मलि m 15.2.1 .

the sparkling of a gem हम (only L) .

sparrow n I चट्कः 12, Variv, Tusr, VarDr .

Pancat - गृहबलिभुज m L, द्वाखलभुज n L, बलिभुज

m L | .

II अश्वकः L - आटकः L - कणप्रियः L - कल्मलि -

इः 12, 13, etc 14, etc - कलानुनादिन m L, कलविकलः

L - कामिन् m L, कामुकः L - कालकणः

पीतशाल, पीतसार L, कालकण्ठकः Bhpr — कामचारिन्

— (चटक) — कुलिङ्गः Bhpr, कुलिङ्गकः (v. l.

कुलिङ्गक) L, कुलिङ्गः L — गृहनीडः L — चित्रपृष्ठः

L — नीलकण्ठः L — बहुशत्रु m L — वरः — विष्णु-

लिङ्गक m L — वृषायणः L — सुनारः L —

सेव्यः L .

'sparrow' (a nick name of Vaisan pāyan's school)

चटकाः m pl 'chayā' .xx

a domestic sparrow ग्रामचातकः m l having a voice

(sort) a a s.'s कलविङ्कस्वर (also) mn hear a

house s. गृहचटकः a kind of s. कणभक्षकः L,

कालपुच्छः, कालपुच्छकः mn, कृषिद्विष्टः L, केचः

Gal, क्षमः L, गृहकर्तृ mn L, पाण्डविकः L,

वैश्वचटकः mn, श्यामचातकः L a young s. चाटकरः

Hear 8 .

sparse adj विरल f(आ) man, etc. .

sparsely विरलम् ind, विरल ibc .

(a wood) consisting of trees planted sparsely

विरलद्रुम mfn Hariv .

35046

court out

विसृष्ट

m/n VP .

spasm n अङ्गग्रहः usr, दुर्ग्रहः Kathas, Susr —

आक्षेपकः Susr — आकर्षः L .

having a spasm of the jaw bones अर्द्धतिन m'n Susr

a kind of spasm दण्डक (r क्रुप्यादि) m (n) अर्ध-चर्चि

1 in Car 6.28, Supr 7.36.171 & 227 s. in the arm

अववाहकः Susr s. in the bladder वास्तिपीडा Susr s.

on the heart हृद्ग्रहः Car, (prob) हृच्छूलः, हृच्छूलम्

Car, usr s. of the limbs अङ्गग्रह s. of the neck

मन्याग्रहः Susr, Sarnas s. of the rectum गुदग्रहः

Car 5.10.13 .

affected with spasmodic contraction अपतानकिन् afn

Cur s. sensati n गात्रवेष्टनम् Mar 6.27 .

spoiled of ध्वसित

7.83.3 .

35049

stratteria n क्षरणम् Non .

stratula n अभि i S, A, /-r, etc .

one up th a stratula अभिरवात inf 17 .7.5 2 6

35051

spawn n 311054

Speak vb I भाष् cl 1 (Dhātup 16.11) भाषते

(ep. also भाषति) Br, etc, सम्भाष्

सम्भाषते Hariv, सम्प्रभाष् सम्प्रभाषते (ep. also

सम्प्रभाषति) Bh, Hariv, # प्रभाष् प्रभाषते (ep. also

प्रभाषति) Bh, Kav, etc, आभाष् आभाषते, व्याभाष्

व्याभाषते Bh, भाष् caus भाषयति,

भाषयते Bh - वच् cl 2 (Dhātup 26.55) वक्ति

(occurs only in s. Ved also cl 3 विवक्ति) RV, etc,

प्रवच् प्रवक्ति Prasn 9; Bh, Hariv, etc, निवच्

ThP — वद् cl 1 (Thārup 27.40) वदति, वदते (en.

m c also वादति) PV, etc, संवद् P ThP, अभिवद्

(rarely A o r B 5.9223) BhP, p, उद्वद् उद्वदति

PV 10.106.5, AY 5.20.11, aitrī, 'Br, Br, अधिवद्

'Br, Br, वद् ca s वादयति m c also वादयते

Hariv — ब्रू cl 2 (Thārup 24.35) ब्रूवीति, ब्रूते PV, etc

— अह् Br, etc — गद् cl 1 गदति Th, P,

etc, निगद् निगदति 'Br, Br, P, etc, प्राणिगद्

प्राणिगदति 'is 6.44 — भण् cl 1 (Thārup 1.44)

भणति

Var, las, mācat, मन्

cl 1 भनति

11 - व्याह व्याहरति, व्याहरते

Var, etc, आह

selection आहरति

Wh, WhT, P, etc

प्रव्याह caus प्रव्याहार-

यति

Wh, प्रव्याह प्रव्याहरति

Wh, T -

उदीर् caus उदीरयति

Wh, Tān, n, etc

समुदीर्

caus

समुदीरयति

athas-

आशंस आशंसति, आशंसते

मन्त्र

cl 10

(Thānup 33.)

मन्त्रयते

(rarely मन्त्रयति)

PP 1.164.

10 - जल्प

c. 1

जल्पति (op. also 1) Wh, etc,

प्रजल्प प्रजल्पति

Tān, Wh, etc

अभ्याचक्ष

Wh

— प्रलप् प्रलपति

MBh, Pañcat .

II गै cl 1 गायति rarely गायते exception-III cl 2 गाति G, A, etc — (sarca i.e. to) (wordsतन् cl 8 तनोति, तनुते Pa' 1.87- प्रायुज्

प्रायुङ्क्ते (rarely प्रायुनक्ति) MBh, Pañ, etc - प्रस्तृ

प्रस्तृणोति, प्रस्तृणुते (11th गिरः) wish .

III अंह cl 1 अंहयति Pañt - अञ्जcl 7 cl 8 अञ्जयति - कुंश्, कुंस् cl 1 or 10 कुंशति,

कुंशयति, कुंशयति, कुंशयति Pañt 11.20 12 - कुप्

cl 10 गोपयति hātur 33.105 — गोपय caus from

गुप् or on गोपयति, गोपयते hātur 33.98 — घट्

caus घाटयति hātur 93 — घण्ट cl 1

घण्टति, घण्ट cl 10 घण्टयति hātur 33.94 —

जर्च cl 1 जर्चति hātur 28.17, = जर्च,

जर्छ cl 1, जर्ज cl 1, जर्झ cl 1 — जुञ्च cl 1, 10

10 1 ताड cl 1 ताडयति hātur 33.126 — तर्क्

cl 10 तर्कयति (ep. cl 10 तर्कयते) hātur — तुज्

तुञ्जयति hātur 33.82 — त्रंस् cl 1, 1 त्रंस्यति

, भ्रंसयति Dhātup 33.88 - दंश् cl 1, 10 दंशति,

दंशयति Dhātup 33.91 - धूपय com धूपयति

Dhātup 33.99 - नल् cl 10 नलयति Dhāt p 33.127

- पट् cl 10 or caus पाटयति Dhātup 33.79 - पिंस

cl 1, 10 पिंसति, पिंसयति - पिञ्ज् cl 10 पिञ्जयति Dhātup

33.81 - पुट् cl 10 पोटयति Dhāt p 33.80 - पुण्ड्

cl 1 पुण्डयति Dhāt p 33.118 - पुय् caus पोथयति

Dhātup 33.100 - बर्हि, बर्हि cl 10 (Dhātup 33.96),

बर्हि, बर्हि cl 1 बर्हिते (only Dhātup 16.29)

बृह् or बृह् (also written बृह् or बृह्) cl 1 (Dhātup

up 17.85) बृंहति (or बृंहति) also cl 10 P P (Dhātup

33.95) — भञ्ज् cl 10 भञ्जयति Dhātup 33.86 — भट्

cl 1 भटयति Dhātup 12.18 — भण्ड् cl 1 भण्डते

Dhātup 3.20 — भृश् cl 10 भृशति, भृशयति Dhātup 33.111

— मेह् caus मेहयति Dhātup cl 10 Dhātup 33.124

— मिञ्ज् cl 10 मिञ्जयति Dhātup 33.89 — रंह् cl 10

रंहयति Dhātup 33.123 (w.l. वंहयति) — रह्

cl 1 रठति

Dhātup 9.50 — रद्द् cl 10 (Dhātup

33.120) - रिफ् cl 6 (Dhātup 28.23) रिफति

L - रु cl 1 खते Dhātup - रुश् cl 1, 10 रुशति,

रुशयति Dhātup 33.115 - रुट् cl 10 रोटयति Dhātup

33.110 - रेट् cl 1 रेयति, रेट्ते - लण्ड् cl 10 लण्डयति

Dhātup 33.125 - लञ्ज् cl 1 लञ्जयति - लुट् cl 10

लोचयति Dhātup 33.11 - लोच् cl 1 cons

लोचयति - वट् cl 10 वटयति Dhātup 19.17 - वल्क्

cl 10 वल्कयति Dhātup 32. 5 - वल्ह् cl 10 वल्हयति

Dhātup 33. 11, वल्ह् cl 1 वल्हते - विष्

cl 15 (thātun 33.109) विच्छयति - वृत् caus वर्तयति

thātun 33.108 - वृध् cl 15 thātun 33.109 - शीक्

cl 15 - हृप् cl 15 ह्रापयति thātun 32.115 (v.l.)

हृप् हृप् .

to begin to speak आदा आदत्ते (with

वचनम्) ep. also rarely Ā Ved generally Ā but also

Ā, etc , आदा आदत्ते ep. also rarely Ā Ved

generally Ā but also Ā Tāntradr, Lāṭy, व्यववद् व्यववदति,

व्यवदते (RV, (Sant)) to come to s. of प्रस्तु

प्रस्तीति (in RV also प्रस्तवते) Prab, Hit, BhP to s.

about कथ cl 10 (ev. also) कथयति (-ते) (with

acc of the thing or person spoken about) RV, B, 'ek, etc ,

संकथ संकथयति (acc) RV, BhP , भाष

cl 1 (hit v 1 .11) भाषते (ev. also भाषति)

(acc) RV, समाभाष समाभाषते RV, परिवद

परिवदति (acc) RV, BhP , आभिव्याह (acc)

TS, etc , आभिलष RV, Kaushar , जल्प cl 1 जल्पति

(cp. also Ā) (acc) MRh 4.864, 5.4515, अन्वि ,

सैराह (only in सैराह and pass pr सैराहमान)

MRh to s. about any person or thing MRh cl 2 (hatup)

24.37) अवीति, श्रूते (acc with or without प्रति or

आधिकृत्य) in, th, hat, etc to s. again वच

cl 2 (hatup 24.55) वक्ति (with पुनर) to s. against

विभाष विभाषते MRh to s. articulately गद

cl 1 गदति MRh, etc , क्लेश cl 1 क्लेशति hatup

16.6 to s. at the same time संबद Ā Alt r , th p

to s. back प्रतिबन्ध प्रतिबन्धितः, etc, प्रतिबद्ध प्रति-

वदति वद, वद, etc to s. better अतिवद् to s.

better or louder ! (surpass in disputing) अभ्यतिवद्

Br to s. differently विवच्य विवक्षित (rarely वि) to s.

falsely मिश्रा often with वच, ^{वच} or वद to s.

favorable to अधिष्ठा (det) ved to s. forth प्रलप

प्रलपति प्रल, प्रलप to s. forth at random प्रलप

प्रलपति Br, प्रल, प्रल, etc to s. forth in consideration

प्रलप प्रलपति Br, प्रल, प्रल, etc to s. forth

words प्रसन्नी प्रसन्नयति, प्रसन्नयते to s.

hostily अद् cl1 अद्ते L to s. kindly to प्रश्न

प्रश्नीति, प्रश्नते (dat) Pr to s. ill शठ

cl 1 शठयति to s. ill against अववद् (gen) Ait'r

to s. ill of अववद् (gen) Ait'r, व्यववद् व्यववदति,

व्यववदते Pāncayār, उपवद् उप-

वदति AT 14.2.1, Pr, Ait'r 2.31.5, Pāncayār, Laty to s.

in a colorful manner प्रलप प्रलपति Pr, Laty to s. ina

threatening voice अतिगर्ज to s. inarticulate-

ly वनेश cl 1 वनेशते batup 16.6 to s. incorrectly

मक्ष caus माक्षयति, मृक्षयति batup to s. indistinctly

(like a foreigner who does not speak sanskrit) म्लेच्छ

cl 1 म्लेच्छति , , caus or cl 10 म्लेच्छयति batup

32.120 , अयं cl 1 अयति, अयते , कृट cl 1

कुर्याति cl 10 कौरयते batup 33.25 , मक्ष caus

माक्षयति, मृक्षयति batup to s. in favour of आधिक्य

(dat) , आधिक्य , to s. in reply प्रतिक

प्रतिब्रवीति, प्रतिब्रूते , etc (with 2 acc) , प्रतिभण

प्रतिभाषति abett to c. in return प्रतिभाष प्रतिभाषते

(ep. also प्रतिभाषति) ah, lay, etc , प्रतिगद् प्रतिगदति

ah, प्रत्युदाह प्रत्युदाहरति h , प्रतिप्रब् प्रतिप्रबन्तीति

ah , सम्प्रतिभाष सम्प्रतिभाषते ah to s. louder अतिवद्

to s. loudly अतिगर्ज ah to s. of उद्दिश उद्दिशति,

उद्दिशते , उपदिश उपदिशति , उपदिशते

ah, n, ricch, rat, etc , उपक्षिप उपक्षिपति ah, carved ,

उपन्यस उपन्यस्यति , उद्भू cons उद्भावर्यति

Prasannar , Comm on Bazar . अनुप्रवद् . ah , परिवद्

गारिवदति

Mr. [redacted], Mayor of 1 (later 16.11)

भाषते

ep. also भाषति) (acc) मे, परिजल्प

परिजात्यति

(acc) 100, Univ to s. of maliciously

घट्ट cl 1 घट्टते, घट्ट cl 10 घट्टयति

6.280% (3) and 12.5363 (3) Pariv 3210 , दाट c-1

यत्ते

Pariv 2.1.31 to s. on शिव cl 1 (hat-

up 16.11) भाषित

(en. also भाषति) (acc)

from to s. on behalf of अध्यक्ष (det) AY 1.16.2 to s.

निर्वद निर्वदति, निर्वदते, प्रवद प्रवदति

प्रवर्धते α, β, γ , परिबद्ध परिबद्धति α, β, γ , निर्बद्ध

निष्क्रीति in, १२८८, विष्क्रीति, विष्क्रीते in, १२८८

etc , निर्वच्य r, n, m, etc , शच cl.1 शचते

hatur 6. to s. provocingly अतिगर्ज to s. sincerely अतिगर्ज

1. प्रकृ (with सत्यम्) । सत्यम् प्रकृवीति, सत्यम् = प्रकृते

Var3rd to s. some mysterious word- upon अपवू AV 6.57.

1. i.e. the truth प्रबू (with सत्यम्) सत्यम् प्रबूगीति,

सायम् प्रकृते Var 600, दा cl 3 ददाति (दत्ते) (1110)

संस्कृतः ; यज्ञ २.२३० ॥ १० ॥ अभिभाव (acc) ॥

etc , प्रतिभाष प्रतिभाषते (ep. also प्रतिभाषति)

(acc) ३३, ३४, etc , सम्भाष सम्भाषते (acc) ३३, ३४, etc , सम्भाष सम्भाषति

३३, ३४, etc , सम्भाष ३३, ३४, etc , सम्भाषति ३३, ३४, etc , सम्भाषति

३३, ३४, etc , सम्प्रभाष सम्प्रभाषते (ep. also सम्प्रभाषति) ३३, ३४, etc , सम्प्रभाष सम्प्रभाषति

समाभाष समाभाषते ३३, ३४, etc , समभिभाष समभि-

भाषते (ep. also समाभाषति) ३३, ३४, etc , आभाष आभाषते

३३, ३४, etc , व्याभाष व्याभाषते ३३, ३४, etc , अनुभाष

परिभाष परिभाषते (३३, ३४, etc , परिभाषति) ३३, ३४, etc , परिभाषति

caus आभावयति

RV, AV, TS, SBr, ChUp, TUp, ३३, ३४, etc , आश्रु

caus आश्रयति $\text{Fe, Al, Fe, Br, Cl, Pb, Ti, V, etc.}$ (in

classical anskrit generally) अभिव्या Ā (rarely

१) , सामभिधा समभिदधाति Kathas , संबन्ध संबन्धि

(in the non conj t nase also 1) (acc with or without)

सिंह, पंचक, लव, संवत् १ ३१५, आवत् आवदति,

आभिपरावद् 'er, aush'er, प्रतिवद् प्रतिवदति

(acc) RV, Kaus, प्रवद प्रवदति, प्रवदते (acc) Bhett,

उपबद् उपवदति AitBr 3.27.1, lancet , वद्

cl वदत (acc) 'er, etc, अभिनिगद 'aus,

निगद्य निगद्यति Nev , प्रतिनिगद्य प्रतिनिगद्यति Naty' r , विनिगद्य

विनिगदति ^{वि} , आमन्त-आमन्तायत , उपब्रू

मुपबूते (since 27.8.21.14), समालय समालयपति

अल्प, अल्प, Veriv, fishes, etc , समुदायर

समुदायचरति ^{divya}, ^{शाम} caus ^{शाम} चरति ^{that is}

34.40 10 s. to a person प्रत्यहारम कृ (with gon) 10 s.

Latteher सम्भाष सम्भाषेत Gent, 'n, 'th, etc , संजव्

संजयति ५, २, संवद ५ ५१०, ५२ ५३० s.

...er about परिसंवद परिसंवदात ... s. to in return

प्रत्यागृ प्रत्यागृणाति antr to s. too loudly call

in blowing or in raising अतिवच to s. unsuitably

अपव्याह Br, Katy to s. variously विभाव

विभाषते , विवच विवक्ति (rarely ā ,

विलप विलपति (rarely ā) Hariv to s. call

सम्भू सम्भूवीति, सम्भूते , शठ

समभिभाषते

cl 100 शठयति to s. with समभिभाष (ep. also

समभिभाषति) to s. in certainly समावद

समावदति to s. words वचम वद to s. words

1. अपव्याह ¹ar, ¹arySr , कू cl 2 (Whatan

24.35) अवीति, कूत (what अन्यथा) In. Vedic .

to be spoken कच pass उच्यते , etc , भाष

pass भाष्यते , etc , वद pass उच्यते

AV, etc .

to be spoken of संलप pass संलप्यते Sarvad

to be s. to भाष pass भाष्यते , etc , संलप

pass संलप्यते Sarvad .

संवादयत

to call upon to speak संवद caus संवादयति

to cause वच वाचयति, वाचयति

[illegible]

-अलान, वह cans वादयति in cans वादयते

भ, भाष caus भाषयति, भाषयते Thank?

प्रकप caus प्रकापयति drich, मुखरय for

मुखरयति - lar , पठ् - caus पाठयति - thas ,

जन्म caus जन्मयति Pan 1.1.52, Var , (much)

विकास class विकासयते class दापयति

Bariv 15782, $\bar{a}r$ 2. $\frac{6}{7}$ to desire to s. at cond

speaker n I वक्तु mfn RV, etc, वक्तु m

MBh, Kāv, etc, वाचकः MBh, R, etc, वक्तुक (ifc)

Kap, Sch, वक्तु — वग्नु m W — वचन mfn

RV— वादिन् m MaitrUp, Śaṅk, Sarvad, वदितु m (with

gen) AitBr, MBh, वादक MW, वदावद mfn Pāṇ 6.1.

12, Vārtt 6, Pāt, वदावदिन् mfn Laty, वद mfn

(only ifc) — (said of Agni) वदाम् mfn RV — भाषितु

mfn ŚBr, MBh, etc — भाषितु mfn MW.

II प्रयोक्तृ m RPrat, K vyad, वक्तः Śamk on

BrArUp, (in explaining याज्ञवल्क्यः); वक्तृ श्रवणाधिकारि

m W.

coming forward as a speaker वाक्प्रवदिषु mfn ĀśvŚr

one who speaks वक्तृ mfn RV, etc., कथकः MBh,

Kathās, etc, व्याभाषक mfn Pāṇ 3.2.146, Sçh a

good speaker प्रवक्तृ mfn MBh → प्रवचनीयः W a

kind ~~xx~~ s. मधुरभाषितृ m Hariv one who has spoken

निरचितवाक् mfn Ragh, निरनितोक्ति mfn Kathās ,

उक्तवत् mfn , निगदित्व mfn g इष्टादि one

who has s. the sacrificial verses इष्टयुजस् mfn VS,

TS one who speaks agreeably प्रियवक्तृ mfn Pañcat

one who s. finally अक्वदितृ m AitBr one who s.

kindly प्रियवक्तृ mfn Pañcat one who s. out प्रवदितृ

mfn TS, MBh one who s. the truth वत् m (only L)

the speaker of a prologue or monologue कथकः L the

s. of a prologue कथाप्राणः 's. of great words' (proclaim-

er or teacher of the highest Vedic knowledge) महत्त्वः

AitBr (Say) a sweet s. मधुरभाषितं m Hariv 's. away

(warning off averting) अपवक्तु m RV 1.24.8, AV 5.15.1

1.

speaking adj I भाषिन् MBh, Kāv, etc, भाषक

(ifc) Kāv, भाषितृ ŚBr, MBh, etc सम्भाषिन् Amar

प्रभाषिन् MBh, PhP, परिभाषिन् R — वाचक f(इक्)

Hit, Bhp वचनकर f(ई) W — वक्तृक (ifc) Kap,

Sch, वक्त्रवक्तृ, वाक् (ifc) — वचन RV,

वच — वादिन् Mn, MBh, etc, वदमान् —

वादिहृ Śis, वादक MW, वादि Un 4.124,

Sch, वादिक MBh — वदन् RV — वद (only

ifc , आकापवत् Amar, लप् (ifc) , लापिन् (ifc)

Hariv, प्रलापिन् (generally ifc) MBh, R, Yahn, etc

श्रुवाण अभिधायक, अभिधायिन् वाणिन्

भणेतु MW, भणन ifc Gīt जल्पन g

नन्दादि , जल्पिन् ifc MBh 5 निगादिन

usr, प्रगदिता W व्याहारिन् Laty, MBh, प्रव्याहृत

MBh — प्रद. f(आ).

not speaking अवदत्

RV 10.117.7 , अवदिन्

L (gana ग्राहादि) , (a baby) अवदन्ताः L ,

अब्रुवत् Yajñ 2.76 , अवचन Śak , अवचरकर

अवाकिन् - - निर्वचन ChUp - , निर्वचन Śukas,

- अव्याहारेन् (gana ग्राहादि) , अव्याहतम्

MEh 5. ~~1211~~ 1271 (12.11029) desirous of s. वक्तुकाम

ŚārngP not s. nonsense अवपत् AV 8.2.3 s.

about वादिन् (ifc) Mn, MEh, etc , वादिन्

(with acc of object) Mn, MEh, etc , वाद s.

abusively मुखर f(आ) L s. according to pleasure

कामवादिना Baudh s. after अनुवक्तु s. against

प्रतिकूलभाषिन् R, प्रतिकूलनादिना Kum s. against or

for ~~anything~~ anything प्रतिलोमानुलोम s. agreeably

प्रियवादिना VS, MBh, R, etc , प्रियभाषिन् R ,

वदान्य f(आ) L s. aloud उत्कृष्ट s. as told

यथोक्तनादिना MBh s. auspiciously भद्रवाच IV s.

badly दुर्बलक Cat , वाग्दुष्ट s. best वरिष्ठ

PañcarBr s. cautiously वाग्य (?) L s. falsely

असत्यवादिन् +, मिथ्या प्रवादिन् Pañcar , वृथावादिन्

Pañcad s. first पूर्वभाषिन् R, पूर्वभिभाषिन् Rājat

(a complainant, plaintiff) पूर्ववादिन् n Yājñ s.

harshly रुद्धाभिभाषिन् f(इणी) Hariv + मुखर f

(आ) L + वक्तु Sāy s. humbly वाग्य (?) L

s. ill दुर्भाषा AgP, दुर्भाषिन् MBh 5.751 tr,

नामभाषिन् = (इणी) R, - दुर्वान् Kūv, दुर्वान्

W वायुष्य दुर्वोद L s. ill of any one

कुचर L s. ill off अपवदमान् (dat) Dhatt s.

inarticulately ~~बोहल~~ ^{बोहल} L s. in pain दुर्वोद W

s. in various ways निवाचस् AV 12.1.45 s. justly

साधुनादिन् Gaut s. kindly प्रियभाषिन् R प्रियनादिन्

VS, MBh, R, etc , प्रियवचना Say on RV 1.13.8 ,

वदन्त्य f(आ) L s. like (a cuckoo) (क्रेकित्स)

अभेद्याहारिन् ifc Pan 6.2.80, Sch s. little

अल्पभाषेन अल्पवादिन् अल्पव्याहारिन् Laty s. little

परिमितकथ (आ) Megh , वाच्य (?) L s. loud

निष्ठानक R s. much परिभाषण (अपरे भाषण)

वाग्मेन L → दा जडावादिन् Laty, जडावद् Pan 6.

12, Vartt 6., Pat s. of वाचक f(इका) RamatUp, MBh,

etc , वाद , प्रवादिन् ~~Laty~~ Laty, MBh s.

out उत्कृष्ट s. prakrit प्राकृतभाषेन Mricch s.

properly युक्तवादिन् Venis s. rightly साधुवादिन्

Gaut s. sensibly वद L s. suitably युक्तवादिन्

Venīś s. sweet words वाङ्मधुर Hit s. sweetly

मधुराक्षर f(आ) R, मधुराक्षरम् ind s. the

truth सत्यवचन VarBrS सत्योद्य L, ~~स~~

सत्यधर्मेन Gaut s. through the nose गुङ्गेण Gal

s. to अभिभाषेन् , प्रत्यभिभाषिन् R , अनुभाषित्

Ragh , आलङ्घि f(द्वि) (T ?) gāṇa गौरादि Pāṇ

4.1.41 s. to please anyone वटुकार L s. together

without abusing each other अतिरस्कृतसम्भाष MBh 3.233. 2

s. truly सत्यवच Bhatt , वाग्य (१) L s. untru-

ly वृथावादिन् Pancat s. untruthfully गृणेद्य L

s. variously बहुमुख f(३) BhP s. very well

चिदिष PancavBr s. well सुभाषित f(आ) MBh

सुवचस, सुवचन L , सुवचा Kaṇḍ , सुवाक्य

MBh , सूक्त MatsyaP , प्रवाचकं W , वदावद्

Pan 6.1.12, Vārtt 6, Pāt, वदावादिन् Lāty , वद L,

वाग्मिन् ŚBr, Lāty, Mh, etc s. with आत्मापिन्

Bhartr s. with a Brāhmaṇa साहससम्भाष Hir s.

without making a ~~xx~~ noise प्राणिक L true s.

सदादिन् MaitrUp truth s. सत्याभिधान IW , -

सत्यात्मापिन् Mricch ~~xxxx~~ true s. सत्याभिसंह R, ~~xxxx~~

ChUp, Car, सत्याभिराधान f(आ) R, सत्याभिराधिन् MBh

well s. सुष्टोक f(आ) VS, TBr, etc . ~~xxxxxxxxxx~~

being spoken about प्रव्यायमान Hal not being s.

अनुद्यमानः ŚBr.

being about to speak वक्तुमनसः MW being made to

to s. आद्यमानः having a mind to s. वक्तुमनसः MW

unable to s. much उपाभिगदः KaushUp 2.15 who does

not s. अवक्तुः MaitrUp.

desirous of speaking विभ्रणिषु Śil intending

to speak वक्तुकामः ŚarngP not intending to s.

आविवक्षत् Sarvad wishing to s. प्रतिरुस्युः W ,

विवक्षु MBh, Hariv, etc —, विवक्षु (Kāv) विवक्षु

(Sāy) wishing to s. to विवक्षु (acc) MBh.

speaking (the act of) n I भाषणम् (ifc f अ)

Nir, In, MBh, etc, अवभाषणम् Sāh, भाष्यम् Suśr,

परिभाषणम् Subh — वचनम् (ifc f आ) Sāṅkhyak,

प्रवचनम् Pañcat वाक्यरचना R, Sch, नाग्विसर्गः Gobh,

BhP, नाग्विसर्जनम् KātyŚr, वक्तव्यम् Pañcat, वाक्योपचारः

R, चचम्, शब्दनम् (ifc) Cat उदीरणम्

Kum, Kathās, Sāh — जल्पनम् ३% (Paṇ 3.3.115, Kās) Var-

BrS, vl, Pañcat, पञ्चलपनम् Pañcat—ओभेधानम्

लपनम् W, लापः W—व्याहतम् Kāv, BhP —

गदिताम् Śak 4.6, गदि f BhP 11.12.19 वदनम्

(ifc f आ) ŚBr, ŚrS — गिर f ChUp, Mn, Yājñ,

MBh, etc.

II उपादानम् Vedāntas, Kās, Siddh — पक्षनम् W

शुश्रूषा L.

not speaking अभिषणम् → अनुक्ति f ability

to speak कृता Śatr, कृत्वम् Kshem the

act of s. to अभिषणम् ĀśvŚr, etc the act of s.

speaking together संवादनम् Śamk caution in s.

वाक्संहरः Lalit manner of s. वाग्व्यापारः W → व्याभिषणम्

व्याभिषितम् R the practice of s. वाग्व्यापारः Sāh,

Hit s. about व्यनहारः Kap, Sāh, Sarvad s. about

वादः (ifc) MBh, Hariv, BhP , वद्यम् s. about

the Veda वेदवादः MBh, etc s. after अनुवचनम्

s. against अवभाषणम् Sāh s. aloud उच्चैर्भाषणम् ,

उच्चैर्भाष्यम् , उच्चभाषणम् s. at the same time

सहोक्ति f Vop s. badly वाग्दोषः W (also)s.

for grain अर्थवादः L s. forth प्रवादः ĀśvŚr,

MBh s. ill वाग्दोषः W s. ill of अववदनम् Say

on AitBr, अववादः L s. indistinctly through joy

रमानन्दबदगदपदग ind Gīt s. in return प्रत्युत्तरणम्

Nyāyas, Sch skilled in s. प्रवचनपटु m'n Bhartr s.

kindly प्रियभाषणम् Mit , प्रियवक्तृत्वम् Can s. loud

आडम्बरः Kathas, Sāh, etc s. of उल्लेखः Sāh

486, Kathās, Rājat, etc , उल्लेखनम् L , उपन्यासः

, वाचकता BhP, Sarvad, वाचकत्वम् RāmatUp,

Pat, Sāh, etc (in ~~theatrical~~ theatrical language) s. off

the stage (to one out of sight) आकाशभाषितम् Comm on

Mricch s. of one by one कण्ठोक्ति f Comm on TPrat

the s. of truth सत्यभाषणम् Subh, ~~सत्यवचनम्~~

ChUp, Gaut, Āp st, MBh s. out निर्वचनम् ŚāṅkhŚr

s. to आभाषणम् kagh—, आलापनम्, आलापः,

आलपनम् Kad—, अभिव्याहारः Jātakam, प्रव्याहार

Karand, प्रत्याहारः Kārand, आमन्त्रणम् ŚBr,

Sāh, etc, आपृच्छा s. together संवादः (ifc f

34) RV, etc, सहसंवादः Bhp, (colloquy, Mispu-

tation) सहवाहः IEh , सहोक्ति f Vop , संवाहः

f RV s. the truth सत्यापनम् IEW s. to one's self

without another being able to hear अपानिकः L s.

with आलापनम् , आपृच्छा way of s. वाक्यसंचारः

IEh , व्याभाषणम् , व्याभाषितम् R .

the being spoken उक्तत्वं Sāh the being to be

s. वाच्यता BhP ~~causing~~ causing to speak प्रलापनम्

Cat the desire to s. विलक्ष्ण Saṃk, Sarvad, etc ~~max~~

desire of speaking वचस्या RV difficult to speak

ill of दुरववदम् (gen.) AitBr 5.22 to employ in

speaking भाषं cl 1 (Dhātup 16.11) भाषते (ep. ~~also~~)

also भाषति) Nir, Suśr the (mene) intention or ~~wix~~

wish to speak विवक्षा MBh, R liability to be

spoken about वचनीयता, वचनीयत्वम् Kāv liabi-

lity to be s. against वचनीयता, वचनीयत्वम् Kāv

the state of being fit to be s. वक्तव्यता, वक्तव्यत्वम् in,

MBh, etc the state of being fit to be s. about वक्तव्यता,

वक्तव्यत्वम् Mn, MBh, etc the state of being fit to be

s. against वक्तव्यता, वक्तव्यत्वम् Mn, MBh,

etc the s. of being fit to be s. to वक्तव्यता, वक्तव्यत्वम्

Mn, MBh, etc the state of being proper to be s. वक्तव्यता,

वक्तव्यत्वम् Mn, MBh, etc the state of being proper

to be s. about वक्तव्यता; वक्तव्यत्वम् Mn, MBh,

etc the s. of being proper to be s. against वक्तव्यता,

वक्तव्यत्वम् in, MBh, etc the state of being proper

to be s. to वक्तव्यता, वक्तव्यत्वम् in, MBh, etc

to use in speaking भाषा cl 1 (Dhātup 16.11) भाषते

(ep. also भाषते) Nir, Suśr what is intended to

be spoken विवाक्षितम् what is wished to be s.

विवाक्षितम् we wish to speak विवक्षा Samk,

Sarvad, etc.

spear n I शक्तिः f RV, etc (also शक्तो

६ बहार्दे)- कुन्तः R, etc-- कुणपः MBh, L

- ऋषि f RV, AV 4.37.8, 9, 8.3.7 - शल्यः शल्यम् ifc f

आ) RV, etc , शल्यकः (शल्य) , शलः . L

- शङ्कु m Hariv, Kāv, Kājat - पवीरम् Nir 13.30.

II शङ्कु m L, शङ्कु , शङ्कु - दीर्घायुध

L - नेक्षणम् AV, Kauś - पाणिभुक्तम् (sc अस्त्र) L

- पाष्णी A , पाष्णी Sāy on RV 1.56.6, शक्ति -

लोहमालः L - विक्षिरवः L - विषाङ्गुरः L - सूकः RV

शिवः L, स्रक् - सेना RV, AV.

armed with a spear शक्तिहेतिक mfn L, शक्तिमत्

mfn Hariv, शूलिन् mfn MBh, Kāv, etc, शूलि-

mfn (m.c.) MBh, शूलिन्, गृहीतशूल mfn Bcar

bearing a s. (applied to Rudra Śiva) शूलधर mfn K,

Śivag belonging to a s. शक्तिहेतिक mfn W caused x

by the throw of s. सेन्य mfn AV consisting of

a forest of spears कुन्तवनमय mfn Kād furnished

with s. सार्ष्टिक mf(अग)n MBh , (as the Maruts)

ऋष्टिमत् mfn RV having a bright s. चिन्सेन mfn

RV 6.75.9 'having a glittering spear' (H. of Skanda)

दीप्तंशक्ति m MBh 1.2915 'having a nose like a s.

head' (H. of a demon) पवीनराः AV having a s. शूलिक

mfn RV , सूकायिन् , सूकायिन् mfn VS, Kāth ,

सूकावत् mfn TS, Kāth, v.1. सूकवत् mfn MaitrS

Maitr 3

सूगवत् (प्र. सूगवत्) सूगयिन् mfn MaitrS 'having
v.l. ~~सूगवत्~~ सूगवत्

a s. for emblem' (N. of Skanda) शक्तिवज्रः Dās having

a s. in hand शूलहस्ता mfn MBh , शूलिपाणि mfn

Dhp , शूलपाणिन् mfn having bright spears (said of

the Maruts) भ्राजदृष्टि mfn RV having no s. अपशूतः

mfn Ragh having s. ~~kike~~ like feet शूलपदी g

कुम्भपद्मादे holding a s. शक्तिधर mfn VarBrS ,

शक्तिग्रह mf(आ)n (only L) , शक्तिग्राहक m hurl-

ing a s. शक्तिमोक्षः Vās an iron s. काशू Comm

on Un 1.87, कायू a kind of s. कर्पणः Das ,

कुट्टनी Gal → कुलमातृकं ~~Gal~~ Gal → नालोकः.

IEh, R, etc → महाफला (only L) → रथाणु m (or

n g अध्यादि) L marked with Śivaś s. शूलकं

mfn IEh a particular part of a s. head हनु n

ŚBr the part of a s. by which the head is attached to the

shaft कुलमल्ल MaitrS, AV, ŚBr 3 the point of a s.

शल्यः, शल्यम् (ifc fआ) relating to a s. शाक्तीक

mfn W a short s. कासूतरी L a small s. tipped

with iron उपशल्यः MBh 3.641 the socket of a s.

शल्यम्

शल्यः, (ifc f 3ग) soldier armed with a s. कौन्तिकः

L a sort of s- कासू f Pāṇ 5.3.90, Uṇ 1.85

s. against spear कुन्ताकुन्ति ind Campak 's. bearer'

(N. of Śiva) शूलग्राहिन् m Śivag, शूलग्रहः Sāṃkhyak,

Sch 's. handed' (N. of Skanda) शक्तिपाणि m Kālac

s.-headed शङ्कुशिरम् mfn L 's. holder' (N. of Śiva)

शूलभृत् m MBh, Kāv , (N. of Skanda) शक्तिभृत् mfn

I s. holding शूलधारिन् mfn , ~~शूल~~ (said of Śiva)

शूलधृक् mfn R a s. with sharp edge पट्टिशः

MBh, R, etc without a s. विशूल mfn Ragh with

raised s. उद्यतशूल mfn with unlifted s. in hand

शूलोद्यतकर mfn MW.

spearred adj शाक्तीक W

spearling adj शाक्तीक V.

spearman n शक्तिीकः Śis, शाक्तिकः RV, शक्तिग्राह

(only L), शक्तिग्राहकः RV, ~~4~~ (N. of Warrior) शक्तिधरः.

Hit (v.l. शक्तिवर), शक्तिभृत् mfn W - वृत्तिन्

m L - केन्तिकः L - शाक्ताकिन् m W - प्रासिकः L -

सेन्यः RV - देवः L.

special adj विशेषः (in comp) वैशेषिक

f(ई) Āpast, Suśr, ~~Manu~~ Bhāshāp, Host — नैमित्तिक f

(ई) KātyŚr, Mn, MBh, etc, नैमित्तिकत्वम् Kap, Sch —

असामान्य f(ई) Tarkas — असामान्य Sankhyak —

अव्यापक — अप्राकृत

any special obligation निमित्तधर्मः W any s. pena-

nce निमित्तधर्मः W any s. rite निमित्तधर्मः W case for

s. rule अपवाहस्थलम् Pan Sch dependence upon a s. cause

निमित्तावृत्ति f W dependence upon a s. occasion

निमित्तावृत्ति f W from some s. cause कार्यकारणत. ind

Hit 1.33 having s. as well as etymological and general

meaning (said of certain words) योगरूढ mfn Shashōp.

Sch having s. deity पृथग्देवता mfn Sāy made of a s.

पृथग्समय
sep पृथक् m f (इ) BhP not s. औत्सर्गिक Kās.

Siddh, etc relating to s. qualities औपाधिक Sarvad

Comm on RV and ŚBr, etc s. for a s. purpose अनित्यकर्मन्

n अनित्यक्रिया s. arrangement विप्रकृष्टि f KātyŚr a s.

capacity शक्तिभेदः MW a s. cause कार्यकारणम् Pāncat,

Kāth's s. doors i.e. means of attainment पृथग्द्वाराणि n

pl MBh s. injunction व्यादेशः R a s. law विशेषधर्मः

MW (in rhet.) s. mention परिसंख्या Kpr, Sōh a s.

oblation विहुत्मलो MW s. plea प्राङ्भ्यायः W s.

preparation विप्रकृष्टि f KātyŚr s. property

असामान्य mfn L, ~~xx~~ अस्याधारणम् L a s. quality

विशेषगुणः Wilak (in gram.) a s. rule विशेषशास्त्रम्

W, अपवाद a s. rule seting aside a general one

अपवादः RPrat, Pan, Sch a s. statement वाक्यविशेषः

W a s. text विशेषवचनम् W (in gram.) to put

down as a s. form निपत् caus निपातयति .

specialist n शास्त्रज्ञ mfn (शास्त्रज्ञः) Var-

BrS , Suśr, Pañcat, etc, शास्त्रचरण, शास्त्रदर्शन mfn L

शास्त्रविद् mfn Mn, Gaut, VarBr — विनयज्ञः Rājat

— विज्ञानिन् mfn Hcar, Kathās, Mārkaṭ.

speciality n विशेषता Nit, विशेषत्वम्

Śaṅk, Vedāntas, विशेषः Mn, MBh, etc — प्रकारता

Bhāshāp — अव्यापकता, अव्यापकत्वम्

species n I (opposed to individual) जाति f Lāṭy,

Kātyāṣr, Pāṇ, etc, once जाती ifc MBh 6.456, जातिमात्रम्

प्रकारः
W, जातिम् RV 8.39.6, AV, etc, आकृति f Suśr

AParāt, Kauś, Mn, MBh, etc — प्रभेदः MBh, Kap, Hcat, Suśr

भिद् f L, भेदः ŚrS, Up, MBh, etc, भिदः Sāh

सम्भेदः Cat--विशेषः MBh, Kāv, etc, विशेषणम् MBh

7.1124--रूपकम् MaitrUp--गुणः--उपाधि m

लक्षणम् Mn, Śaṅk, BhP.

II गोत्रम् W--जालम् ŚvetUp 5.3, R 2, जान

--प्रविचारः Suśr--लूनकः W.

according to species प्रकारणशः Nir belonging to

a s. प्रकारवत् mfn Pāṇ 5.3.69, Sch belonging to any

s. of जातीय mfn ifc (APrāt 4.28, Pāṇ 5.3.69 & 4.

9, 6.3.35, 42 & 46) Kātyāīr, etc colour.s. वर्णः (वर्णम्

g अर्धचादि) (ifc f आ) RV, etc of a bad s. दुर्बल

mfn TBr, 123h, etc AM of an excellent s. महाजातीय

mfn W of gods. सुजाति mfn MW of the same s.

एकजातीय mfn Suśr , (as animals) एकजाति mfn

Suśr , सजातीय mfn Yajñ, Hariv, etc s. and diff-

erence अन्वयव्यतिरेकम् a s. between the genus and indi-

vidual परापरम् W s. of animals पशुजातम् Mānṣr,

प्राणिजातम् Mañdh a word expressing the idea of s.

जातिशब्दः L, जातिवचनः (scil शब्द) Varāt,

Sch.

specific adj वैशेषिक f(इ) Āpast, Suśr,

Bhashap, Hest, वैशेषिन् ~~Sāṃ~~ Sāṃkhyak, Sch व्यक्त

L — सामान्य f(आ) Suśr, VarBrS.

having its own specific characteristics स्वलक्षण

Sarvad possessed of some s. quality विशेषवत् Bh.

possessing s. qualities सर्वशेष

Sarvad s. char-

acter जातिस्वभावः, a s. characteristic सामान्यलक्षणम्

W , स्वालक्षणम् Mn 9.19 s. condition जातम् L

s. distinction वैशेष्यम् TPrāt, Suśr, Vedāntas, ~~xx~~

जातिलक्षणम् W s. property जातिधर्मः W.

2 सिद्धौषधम् Bhām.

specific adj असाधारण f(ई) Tarkas

specification n निर्देशः GrŚrS, R, Suśr, etc

उपदेशः TUp, MBh, Mn, Suśr, Sak, Hit, etc निवेष्टारः

Yājñ, Suśr विवरण mfn Pur, Saṃk, Sarvad— व्यञ्जनम्

Nir containing a statement of s. सप्रकारक mfn Tarkas

detailed
detailed s. प्रातिविशेषणम् TPrāt, Sch (prob.) s. of any

matter अर्थविशेषणम् Sāh s. of ~~space~~ space and time

युक्ति f Yājñ 2.92.212 without s. निष्प्रकारक mfn

Tarkas.

specified adj प्रदर्शित Mn, MBh, etc, व्यक्त

L. — उपदिष्ट
~~व्यक्त~~ .

according to what has been specified यथासमाम्ना

ind VPrāt.

specify vb विशिष्य- caus विशिषयति Pat,

Kaś — निर्दिश् निर्दिशति Br, Mn, MBh, etc ,

आदिश् आदिदोषे, आदिशति rarely आदिशते ŚBr

3.5.8, ŚāṅkhŚr, Lāṭy, BhP, AitBr, etc , उपदिश् उपदिशति,

उपदिशते ŚBr, ĀśvŚr, Gr, MBh, Mṛicch, Ragh, etc .

specifying adj विशेषक L — विशेषण L.

specifying one out of many निर्धारणम् Var,

Śaṅk, Pāṇ, Sch, Vop, निर्धारः Vop, L.

specimen n आकृति f RPrāt - वर्णकः, वर्णकम्

Kathās.

a list of specimens आकृतिगणः Paṇ, Kās a

single specimen (and therefore a term for the number 'one')

रूपम् (ifc) VarBrS, Gaṇit.

Costus speciosus जरणम् L.

speck n निष्ठुल f AV, etc.

shining speck in the air मरीचि mf(m only in)

Tār) RV, AV.

speckled adj I कल्माषित Kād

speckled with black कल्माष f(ई) (Pāṇ 4.1.4)

VS, TS, ŚBr, ĀśvGr, MBh .

2 चित्र f(आ) (with instr or in comp) NaI

4.8, R, Mr̥cch, VarBrS — शार f(आ) Pāṇ 3.21,

Vart 2, सार, ~~the~~ सार — f(आ) Suśr, Kād, — शार

पृष्ठी (Un 4.52) RV, A, Br, ŚrS, MBh, ~~उपध्वस्त~~ ^{पृषत्} f(अती)

AV, VS, Br, GrŚrS, पृषत् L — उपध्वस्त VS,

TS, ŚBr, KātuŚr — व्यङ्ग्य AV .

having a speckled Back चिन्नपक्ष Car 1.27

'having a s. body' (the partridge) चिन्नतनु m Npr,

चिन्नापक्ष. L having s. arms i.e. front legs (said of a

frog) पश्चिन्नाहु AV the large s. snake (Mālu- dhā-

na) चिन्नसर्प. L slaying the s. (snake) पश्चिहन्

AV s. cake चित्रापूपः L 's. ear' (N. of a camel)

चित्रकर्णः W 's. eye' (N. of a son of Dhrit-rāshtra)

ra) चित्राक्षाः MBh 1.7 's. footed' (the bird Sārikā)

चित्रपादा L चित्रनेत्रा 's. head' (a kind of Venom-

our insect) चित्रशीर्षकः Śaśr 5.8.4, चित्रशिरस् m Suśr

5.3.7 's.-eaved' (Betual bhojpatra) चित्रपत्रः Npr ,

(Hemisnitis cordifolia) चित्रपर्णिका L 's. throat' (a

pigeon) चित्रकण्ठः L 's.-wing' (the partridge) चित्रपक्षः

spectacle n प्रेक्षणकम् Bālar, He t, प्रेक्षणीयम्

Vet, प्रेक्षणीयकम् Kathās — कौतुकम् L — चमत्कारः W

चमत्करणम् W.

an assistant at a spectacle प्राक्षिकः W a

brilliant s. महानाटकम् Bālar.

spectacles n उपचक्षुस् n T

specatōor n प्रेक्षकः MānGr, सम्प्रेक्षक mfn

Hariv, प्रेक्षितृ mfn Hariv, प्रेक्षणक mfn Yājñ,

प्रेक्षणिक mfn W, शिक्षक ŚBr, ĀśvGr, Gobh— आलोककः

Nai sh — उपद्रष्टृ m — सदस्य TS, Br, GrŚrS, MBh,

BhP — सङ्गन् m R — सामाजिकः Kāv, Sāh, etc

सामवायिकः Mālav (v.l. for सामानिक) - पारिषद् :

Rājat, Divyāv, पारिषद् : MBh, Kāv, etc, (R (B) also

पारिषद्) - पारिषद् mfn L - पारिषद्कः L

पारिषद्कः L - पारिषद्कः Prasannar.

being a spectator of any thing वृत्तान्तदर्शिन् mfn

MW to be a s. पश्

only pres पश्यति, पश्यते

spectre n माशिमृत (prob m) VarBrS - विकारः

Kathās - विकृति f Kathās - श्मशाननिवासिनः mfn MW

— श्मशानवर्तिनः mfn MW ..

a kind of spectre परेतः L.

to speculate about

तर्क

cl 10 तर्कयति

(ep. तर्कयते) MBh, etc.

speculation n तर्कः

KathUp 2.9, PārGr 2.6.

5, Gaut, Mn 12.106, MBh, etc — प्रहाणम् Lalit, Vajra-

cch .

doctrine founded on speculation तर्कः Bhṛ 2.7,f,Prab, Vop, Caran, Madhus skilled in s. तर्किन mfn mn

12.111, ~~xx~~ सतर्कmfn MW subtle s.

प्रध्यानम्

IBh, R, Susr, Car

system founded on s.

तर्कः

BhP 2.7 f, Prab, Vop, Caran, Madhus.

speech n I भाषा Nir, Pāṇ, Mn, MBh, भाषणम्

(ifc f आ) Nir, Mn, MBh, etc, भाषितम् Mn, MBh, etc,

भाषिका Cat, आभाषः, अनुभाषितम् BhP,

व्याभाषितम् MBh, प्रभाषितम् Var, परिभाषा MBh,

BhP वाच f RV, etc, वाचा Pañcat, KatyŚr,

Sch, etc, वचस n RV, etc, वचनम् (ifc f आ)

Mn, MBh, etc, वक्तव्यम् Pañcat, उक्ति f Mn, Pañcat,

Kathas, etc, वाङ्मयम् Kum, वाक्यम् (ifc f आ) MBh,

etc, वयत्रम् L, वयम्, वक्ति f BrArUp,

वक्त्रम् RV 1.132.2, वक्त्रपरिस्पन्दम् MBh 1.2233 — वाणी

MBh, Kāv, etc, वाणि f, वाणीची Naigh — शङ्कः

(also शङ्कम् in DhyānabUp, ifc fअ) BhP, संशङ्कः

BhP — जिह्वा (Naigh 1.11) RV 3.57.5 — कथा Āsv.

Gr, MBh, Mn, etc, कथान्नापठ Kathās, Hit — वादः Mn,

MBh, etc, वयम्, वायम् ŚBr — अभिधानम्,

अभिसंध्या

अभिसंध्यानम्, अभिसंध्या (only ifc) — भणिति Kāv,

Rājat, Pratāp — व्याहृति f MBh, Kālid, VarBrS, व्याहारः

Kāv, Prāncat, Sah, व्याकरणम् MBh, BhP, व्यवहृति f —

सरस्वती MBh, Kāv, etc — आलापः — गिर f

ChUp, Mn, Yājñ, MBh, etc, गिर ifc VarBrS 32.5, गिर,

गिरा (g अजादि Gaṇar 42, Sch) L — मन्त्रः (rarely

मन्त्रम्, मन्त्र ifc) RV, AV, TS — भारती MBh,

Kāv, etc — गादितम् ŚBr 4.6 (v.1.), निगादितम् Bh², ...

निगादः w, गादि f BhP 11.12.19 — जल्पः (g

उच्चादि) MBh 13.4322, Pāṇ 4.4.97, Daś, BhP — विजयः

MW — शैसा R — अपदेशः MBh 3.8665 (Nīlak).

II अक्षरा RV — अदिति f Naigh (df RV 8.101.

15) — अनुष्टुभः f L — इडा, इका BhP, इरा L,

कासू f L — कीर्ति f (Pāṇ 3.3.97) RV 10.54.1,

AV, ŚBr, etc — गल्दः, गल्दा Naigh 1.2 — गरी Śis

2.68 - (according to the legend that the gods gave

speech to the Gandharvas and received from them the Soma

in return, AitBr 1.27, etc) गान्धर्वी Naigh 1.11-जो

f MBh 1.3.5, Ragh 2.5, Can — गान्धर्वी Naigh 1.11, वाच

— विष f L — विषणा L — वेना

RV 1.2.3 — पवि m Naigh 1.11 — बृहन् m n Śis

2.26, (a sense inferred from certain passages) बृहती

ब्राह्मी MBh 1.19, सरस्वती — मेना Naigh

1.11, वाच, मेनि f Naigh 1.11 (v.l. for

मेना), वाच — रायना L — (fig) विपणः

MarkP, विष्णु Naigh 1.11, वाच - वेला L

— शची Naigh - - श्री only L — समयः (ifc

fआ) Vishṇu — (a menaing given to account for sarasvatī)

सरस्वती n RV 1.11 — ससर्परी (Say) RV 3.53.15,

16, वाच

abusive speech वचनावक्षेपः Śak (in Prakṛit) agrae-

able s. प्रियवादिः MBh, R 'all s.' (N. of Mahāpuruṣa)

विश्ववाच f Hariv angry s. रोषभाषणम् Daśar

भाष्यम्

any work in the common s. ~~संक्षिप्तम्~~ VPrāt, GrS, Hariv

वाक्यप्रयोगः

Hariv application of s. ~~भाष्यम्~~ W appropriate s.

वाच्ययुक्ति

अपशङ्कः

(~~वाक्यप्रयोगः~~) f Mālatīm, Pat bad s. (~~वाच्ययुक्ति~~) the

वाक्यत्वम्

being a s. ~~अपशङ्कः~~ Sāy belonging to common s. ~~भाष्यम्~~

mfn Nir a bold s. ~~प्रीतिवृत्ति~~ f Kuval commencement

of s. ~~वचनोपक्रमः~~ MW communicated by s. ~~वाच्यम्~~

mfn Mn, MBh, etc connected with s. ~~वाक्यम्~~ mfn

AitBr consecrated by certain formularies of s. ~~वाक्यशस्त्रम्~~

mf Gaut, वाजशेस्त mf Yājñ consisting of s.

वाङ्मय mf (इ) n ŚBr, VS, Prāt, ChUp, etc con-

mf sisting of s. about व्याहारमय mf (इ) n (comp)

Kathās containing all s. सर्ववाङ्मय mf (इ) n BhP,

Cat control of s. वाक्प्रयोगः वचनक्रमः MBh course of s.

Kathās custom of s. उपचारः Nyāyad depending

on s. वाङ्मय mf (इ) n ŚBr, VS, Prāt, ChUp, etc

employment of s. वाक्प्रयोगः W entirely consisting of

s. सर्वनाम्न. २ mf(ई) n BhP, Cat evil s. दीर्वचस्यम्

L excellent s. प्रवचनम् W , गीस्तरा (compar)

Pāṇ 8.3.101 , Kās expenditure of s. वागव्ययं MW

exuberant in s. वाक्प्रसारिन् mfn the faculty of s.

प्रव्याहरणम् Divyāv a fair s. सङ्क्षयस n Ritus

fit s. वाच्ययुक्ति f Mālatim , Pat friendly s. सुक्ति

f Kāth, R, etc the goddess of s. ब्राह्मी MBh,

1.19, सरस्वती , गीर्द्वी L , इरा L ,

वाणी

R, Brahmap , वाणी

Un 2.57, Sch good

s. सुभाषितम्

MBh, Kāv, etc

, सुविता

f Kāth, R,

etc , सुक्चनम्

Subh

, सुवृत्तवाक्यम्

BhP ,

सूक्तम्

RV, etc

, सुजल्पः

L

, सुप्रलापः

L

habit of s. वाग्व्यापारः

w

a harsh s. उषती

(scil

वाच

) (v.l. उषती

) MBh

having origin in s.

वाङ्मूल

mf n

Mn 4,256

having root in s. वाङ्मूल

मू

mf n

Mn 4.256

having s. वाग्वत्

mf n

AitBr

having

s. for a body वाङ्मूर्ति

mfn a hundred speeches

वपनशतम् Pañcat idle s. फम्

ill s. दुष्प्रवादः

Kathās impeded s. (of aged persons) वाक्सङ्घः

MBh

impediment in s. वाक्सङ्घः

MBh

impropriety of s.

अवचनीयता, अवचनीयत्वम् inarticulate s. गङ्गदपदम्

W indistinct s. कासू

f L injurious s. वाक्शक्का

MBh injurious s. (personified as a daughter of Krodha

and Hīnsā and sister and wife of Kali) युक्तिः f Bhp

kind s. भद्रवाच f BhP lacking the gift of s.

विशारद mf(आ) n Vās language (esp. common or

vernacular s.) भाषा Nir, Pāṇ, Mn, MBh, etc

lord of s. गिरीशः L, गिरिप्रभविव्यास VarBrS, गिरिपति

m VarYogay , गीष्पति m (Paṇ 8.2.70, Kās) L,

गिरीशः loss of s. वन्यविपरिक्लेशः ŚBr low s. जाल्य

f RV 8.48.14, 10.92.7 made an object of (reproachful)

s. वचनीकृत mfn R making a s. वचनकर mf

(इ) n w , वाक्क mfn MW an obstacle to s.

वचनबाधः Pāṇ 6.2.21, Sch one of the seven kinds of s.

द्वानः TPrat (वाचःस्थानानि) one whose

s. is in the throat वाक्कण्ड mfn MBh one whose

s. is (readily) heard श्रुतबदन mfn AitAr only

s. वाङ्मात्रम् Hariv the opening of a s. वाङ्मुखम् L

(fig.) the organ of s. विपणः MārkP paralysis of

s. वाक्प्रज्ञः Suśr, वाक्प्रज्ञः Wāgbh a parti-

cular form of s. व्यपदेशः MW a ~~in~~ particular kind

of s. (sincere, earnest full of meaning and vivacity)

सुजल्पः L persuasive s. लोचना L 'pointed s.'

(injuriously s.) वाक्शलाका MBh possessed of s.

वचनावत mfn RV, वचस्विन mfn Śis , गीर्वत

mfn Ved Pañ 8.2.15, Kās possessed of s. and hands

वाग्व्यस्तवत mfn Pañcat, Hit power of s. वक्तृत्वशक्ति

f MW , सरस्वती MBh, Kāv, etc , शची Naigh

readiness of s. वाक्पलापः MBh repeated s. वचनशतम्

Pāṇcat relating to s. वाङ्मयम् mf(ई)n ŚBr, VS,

Prāt, ChUp, etc restraint of s. वाक्संयमः MBh,

वाक्संहारः Lalit (with Buddh.) right s. समवाच

f , वेत्तवाकः mfn RV 9.113.2 sacred s. मन्त्रः

(rarely मन्त्रम् , मन्त्रा ifc) RV, AV, TS scornful

s. वचनावक्षेपः Śak (in Prākṛit) skilled in s. वाग्विद

वाग्विदग्ध

mfn Kāvyaḍ, Śis, ~~वाग्विद~~ mfn Vet ~~xxxix~~ skilful

वयोविद

in s. ~~वयोविद~~ / mfn RV (s.) accompanied by the

पटहानन्तर

sound of a drum वयोविद / xm mfn Kathās s. and

उक्तिप्रत्युक्तिका

वाङ्मनसी

answer पटहानन्तर Hear s. and mind उक्तिप्रत्युक्तिका

n du (kathUp, Kn, Vās), वाङ्मनसम् (Pān, Vop), वाङ्मनसम्

in comp (Gaut, Vedāntas), वाङ्मनसे n du (ITV) s. and

reply मुरवप्रतिमुख ITV, उक्तिप्रत्युक्तम् ŚBr 11.5.1.10 ,

वाङ्मनसम् ITV, वाकोपवाकम्, वाकोवाक्यम् sām

s. and sight वाक्चक्षुः n sg vājñ s. at will

कामवादः Comm on Yājñ s. control वाग्दण्डः In 12.

10 's. dart' (injurious speech) वाक्दण्डः IBh, R,

Kathas 's. fault' (speaking badly or ill, abusive or un-

gramatical speech) वाग्दोषः W 's. flowers' (high

soaring words) वाक्मुष्णानि n pl Hariv, Kath s s.

in general वैरवरी A s. in the fourth of its four stages

from the first stirring of the air or breath वैरवरी

EW 's.-leaf' (xx a lip) वाग्दण्डम् L s. of an

authoritative person आप्तवचनम्

Ragh 11. 2, आप्त-

आप्तोक्ति

वाक्यम्, f the s. of a Rishi आर्षम् + Mir,

RPrat, Mn 's. of Bharata' (N. of the last verse or ver-

ses of a play) भरतवाक्यम् the s. of relations

वन्द्युभार्षितम्

MW s. personified (in various forms)

वाच f s. personified (in various manners) वाच f

's. strife' (quarrel, dispute) वाक्कलहः

Prab 's.

sword' (sharp or cutting speech) वागसि

m W the

state of presiding over s. (said of the goddess of ~~speech~~)

speech) वाङ्मयाधिकृता IIV the state of s. गीस्त्वम्

Vop 7.25 true s. सत्यवाक्यम् Gaut , सत्योक्तिः f

RV, Rājat , रतु f L untrue s. असन्मन्त्रः AV

4.9.6 uttering a good s. सूक्तवाच्य mfn RV, Br, etc.

ĀsvŪr very soothing s. सुमधुरः MW whose essence

is s. वाङ्मय mf(ई)n ŚBr, VS, Prāt, ChUp, etc

whose s. is untrue असदवाच्य mfn Śhr a worthy s.

उक्ति f Bhp.

to like speech गीः काम्य Nom गीः काम्यति Pat

8.3.38, Vartt 2, Pat to wish for s. कृताय Nom P

RV 8.87.1.

उक्ति f DhP.

to like speech गीः काम्य Nom गीः काम्यति Inf

8.3.38, Vartt 2, Pat to wish for s. कृताय Nom P

RV 8.87.1.

speechless adj अवाक्य

ŚBr 10, अवाच ŚBr

14, VarBrS, निर्वचय f(आ) R, निर्वाच Bh—

भूक f(आ) VS, etc — निराह Kir—निर्वादि

W—विश्रान्तकथ Ragh.

not speechless अनवाच्य .

speechlessness n ^{११} मौक्यम् In 11.51.

speed vb I प्रत्वर प्रत्वरते Hh—

विज caus वेजयति PañcavBr, विज cl 6

विजते (cl 1 विनक्ति Dhātup 29.23, cl 3 वेवेनक्ति,

वेवेनक्ति) ṢBr स्यन्द cl 1 (Dhātup 18.22) स्यन्दते

(ep. and m.c. also स्यन्दति) RV, etc — ईह caus

रंहयति, रंहयते

RV — सु cl 1, 3 सरति (ep)

also सरते and according to Pan 7.3.78 also धावति)

सिसर्ति (the latter base only in Veda) RV, etc, सरण्य

Nom सरण्ययति IV.

II पत caus पतर्याति

to speak on यक्ष cl 1 यक्षति, यक्षते (only)

in प्रयक्ष) (trans and intrans.) — रंह cl 1

(Dhātup 17.83) रंहति (RV also रंहते) — राधिराय

RV — वज्र्य pass वज्र्यते

RV, AV — वाजय Nom वाजयति, वाजयते RV —

(time) विगम विगमयति Śak — विष्

cl 1 वेष्टति (Dhātup 17.47) RV, ŚBr — संशो

संशिक्षति, संशिक्षीते

RV, AV, Br, KātyŚr

— सृज सृजते RV.

speed n I वेगः MBh, Kāv, etc, वेगिता,

वेगिलम् v — हरा MBh, R, etc, सहरता, सहरलम्.

MBh, Kāv, etc — प्रवृत्ति f IV, वूर्णि f L

MBh, Śis, शीघ्रता MBh, R, MarkP, शीघ्रलम् mfn

RV, शीघ्र-जवः (Paron, Pāṇ 3.3.56, Varāt 4 and 57) RV 1.

112.21, 10.111.9, VS, AV, ŚBr, etc, जवनाम् Pāṇ 1.17,

ŚāṅkhGr, Bh 4.1414 — जूति f (Pāṇ 3.3.97) RV, AV,

VS 21, ŚBr 2.12 — जूर्णि f L, जू f L — रयः

Kav, Pur — रभसः MBh, Kav, etc — द्रावः — क्षीपिमन्

m.g. पृथ्वादि. Pan 6.4.156.

II अङ्गुषः L — अवनम L — आवम्भः — कर्म

m f TDr 2.5.7.1, Śis 5.4 — ओजिमन् m RV 6.47.27, AV

—जः L — प्रसरः (ifc fआ) L — रहति f W, रहि n

MBh, Kav, etc, रहि f RV, AV, VS, ŚBr, रहस् n

BhP, रः — रङ्गस् n Kav, रहस्, शरहण mfn

R — लाचवम् MBh, R — (~~esp.~~ esp. of a horse) वाजः, वाजः

m pl RV, AV, VS, ŚaṅkhŚR — स्थायः L.

'bearing speed (of flight)' (a skylark) भरद्वाजः

R bestowing s. सवेग वाजदा mfn RV equal in s. to

सवेग पुरोजव
पुरोजव | mfn (comp) R excelling in s. अतिजवः mfn

अतिजवः
Bh extraordinary s. अतिरभसः, अतिरभसः a

fearful s. भीमवेग mfn great s. प्रवेगः MBh, a

having equal s. समरहस mfn RV having; ~~an~~ manly

s. वृषगुति mfn RV one whose s. is increasing

वेद्यक्षी mfn RV 8.46.23 possessing s. सरभस

mfn Kav, Kathās, Vet renowned for s. यामभुत mfn

RV with s. वेगलठ Kathās.

to go from speed to speed, increase one's speed

वेगाद्वेगं - गम to move with s. लर cl 1 लरते

(ep. also लरति) Kāth, ŚBr, ŚāṅkhŚr, MBh, etc .

speedier adj दीपीयस (Pāṇ 6.4.156) ṢBr 6.

3.2.2 .

speediest adj वेगवत्तम IV- दीपिष्ठ- ~~mm~~ (Pāṇ

6.4.156) TS 3.4.3.2.

speedily I तूर्णम् ind Kātyār, 8.25, PraśnUp,

Nir, MBh, etc — जवात ind Kathās 63.138, Vcar 12.

15 — अचिरम्, अचिरात्, अचिरैण ind — शक ind

Hariv, Pañc, etc — अक्षय det ind MBh, Kum, Raḥ —

द्ववत् ind — तरसा instr ind (दृश्वरादि)

MBh, R, Raḥ, BhP, Śis 9, Kathas, Prab, 4.24.

II क्राणा ind RV 1.58.3 & 139.1, 5.10.2, 9.86.

19 & 102.1, 10.61.1 — निर्विक्रि ind RV 6.4.5 — पतीयह

ind TāṇḍBr — शीभम ind RV, AV, TS, Kaus — स्ताक्

ind L, द. १५ .

going speedily रघु mf (वी) n RV.

speediness n ११ क्षत्रम्

g पुश्वादि — तक्

mf (pl) RV 5.44.5.

speeding adj हित

RV, AV.

constantly speeding गम्भीरवेपस

s. along सोमि

Vās, सोमिक L.

speedy adj I शीघ्र

f(आ) VS, MBh, Kāv, etc

etc, शीघ्रिन Śiksh, शीघ्रीय MW — सहर f

(आ) MBh, Kāv, etc — क्षिप्र f(आ) ŚBr 6, 9,

(said of certain lunar mansions) VarBrS — दुत mfn

MBh, R — सरभस Kāv, Kathās, Vet.

II અર L — ડષ ifc, ઇષિત AV,

શાષ્મિન RV — એવ TBr 3, Un — ફતલ્હ L-જ

L — જીર f(આ) RV (Naigh 2.15) — જૂ (Pan

3.2.177 & 179, Vārtt 2) RV 1.134.1 & 140.4, જૂજુવસ AV

4.11.4, 5, જૂજુવાન RV 29.9, 10.93.8 — પ્લાશુવિત

Naigh 2.15, ક્ષિપ્ર — રવુવ્યદ્ AV, AV — રશિર RV

— ચવઃ W — હિલ્ન RV.

any affair which requires speedy action ક્ષિપ્રાર્થઃ

LBh 5.1004 more s. वेगवन्तर ~~RV~~ RV a s. sacrifice

(in which several ceremonies are omitted) क्षिप्रहोमः Comm

on Gobh 1.3.1 very s. प्रशु RV.

spell n सिद्धिमन्त्रः Cat, मूलमन्त्रः Kād (esp.

in modern times employed by the Śāktak to acquire super-

human powers), मन्त्रः RV (1.147.4) ĀśvŚR, Mn, Kathās,

Suśr- मन्त्रः m RāmātUp, Pañcar, Pratāp, मन्त्रः, तन्म

Myog 1.5, Vcar- अभिचरणम् — आभिचारिकम् — (against

snakes) आतिमत् m MBh 1.21.88 — करणप्रयोगः Kathās

44.151, 49.147, करणम् Kathās, कर्म AV 10.1.

19 & 32 — विद्यां MBh, Ragh, Kathās — शैसः HV—

सम्प्रयोगः L.

any secret spell बल्लगम् AV, VS bound by ~~spell~~

spells मन्त्रबद्धं mfn Bear causing (a s.) to take

effect बोध्यम् Cat. consisting of s. मन्त्रमय mf

(ई) n MBh counter spell प्रतिमाया MBh, Kathās

an effective s. साधुमन्त्रः Kam employment of spells

for a malevolent purpose अभिचारः AV, etc the essen

tial letter or syllable of a s. कामकलाबीजम् an exce

llent s. सन्मन्त्रः hagh a fever caused by magical s.

अभिचारज्वरः formed of spells i.e. producing the

effect of a spell मूलमन्त्रमय mf(इ))n Hear a great

spell महामन्त्रः Kād, Gīt 'knowing spells' मान्त्रन्

mf n Bharṭr Mantra used as a spell (forming a distinct

class from the ricas, ~~śāṅkh~~ sāṁāni and yajūnshi) यजुः

n RV, AV, Br, Mn, Par muttered s. जपः AitBr 2.

38, ŚBr 2, ŚāṅkhŚr, Nir, etc a mystical ~~syllable~~ syllable

used in spells हुम्, हुम् ind one who possesses the

virtue of a particular spell मायाबलवत् mfn R a

particular s. (for recovering a missile of mastic proper-

ties after its discharge) करवीरः R a kind of s.

दुन्दुनाभः R, दुन्दुभिस्वन a particular s. (for

weapons) निष्कलि m R a particular s. रक्षोहन् m

Kaus̥ a kind of s. सैन्नामणी Divyāv a particular s.

रथैरमाया Cat a particular s. hidden in a cavern

वल्गाम AV, ~~xx~~ VS a particular s. recited over

weapons रास्यभान m R a particular s. recited over

weapons सैव्यानः R , सुनाभः R , स्थिरः

R , रमेन्दन mf(अ) n R , रवर्णनाभः R ,

रवर्णनाभः R performing a magic s. to injure another

दुरिष्कृत mfn VP pos sessed of spells विद्याधर mfn I

possessing secret s. for (their) use (said of magical

weapons which are not wielded manually but by repetition

of spells) सप्रयोगरहस्य mfn R possessing s. समन्तक

mfn IV the power of a spell मन्त्रप्रभावः Ratnāv a

reciter of spells मान्त्रिकः Rājāt, Vet, Sinhas a ~~मान्त्रिकः~~

sacred spell written in the form of a wreath मान्त्रिकः

m , मान्त्रिकः RāmatUp a s. by means of which one is

able to fly upwards हसनी-विद्या Kathās 86.158 a s.

causing infatuation मोहमन्त्रः Kathās a s. destru-

ctive of Rākshasas रक्षोदनः (scil मन्त्र) Kathās

a s. for curative purposes (generally from Atharu veda)

भेषजम् śrs a s. for restraining certain magical

weapons धनधान्यम् R a s. for restraining magical

weapons दुटनाभः R 1.30.5 , ~~दुटनाभः~~ धन्यः R

a s. for the eyes नेत्रकर्मणम् Vcā a s. for using

magical weapons धिन्यः R a s. pronounced over

weapons पराङ्मुखः R a s. used for opening locks

ताम्रहस्तानी HPariś 2.173 & 182 sticken by a s.

क्रैसाहत mfn Mn 3.58 the taking effect (of spells)

वीथः Cat a text used as a spell (forming a dis-

tinct ~~xxx~~ class from the ricas, sāmāni and yajūnshi) बह्वन्

n RV, AV, Br, Mn, Pur using spells against अत्यभिचारण

mfn AV 'the Veda of sacred s.' अहो वेदः AV, Anukr,

ŚāṅkhGr̥, etc.

to enchant with spells मन्त्र cl 10 (Dhātup 33.

6) मन्त्रयते (rarely मन्त्रयति) MBh, R lay

under spell परिब्रू परिब्रवीति AV, Kāth

to use spells against प्रत्याभिचर प्रत्याभिचरति

AV ŚāṅkhŚr to utter a s. परिब्रू परिब्रवीति AV, Kāth

spelling - book n सिद्धवस्तु

(prob. n) Buddh.

spelt in two ways द्विरूप

mfn.

spend vb I व्यय cl 1 व्ययति, व्ययते

Bhātt, Hit, S bh, cl 10 व्ययति

Dhātup 35.73.

II अतिवह caus अतिवाहयति-क cl 2 P A

cl 1 P A, cl 5 P A, cl 8 P A — प्रतिपद caus

प्रतिपादयति Āpast — (money) पविश caus

प्रवेदायति, प्रवेदायते Pañc t — मुच caus

मोचयति MārkP — विनी विनयते Gīt-वृत्

caus वर्तयति Mn, MBh, etc — (time) संवस

संवसति, संवसते

R, BhP — (as time) समतिवह caus

समतिवहयति - Nāg .

to send time गम caus गमयति Śak, Megh,

hagh, etc , या caus यापयति MBh, Kāv, etc — निनी

निनयति, निनयते MW , नी cl 1 नयति, नयते

Yājñ, Kāv, etc , निर्वह caus निर्वहयति Pañc , वह-

cl 1 वहति, वहते Rājāt , विनुद caus

विनीदयति MBh , विह विहरति (rarely)

A) Gobh, Mn, MBh, etc , निस्तृ निस्तरति . MBh,

Kāv, etc , अवबद्ध , (unprofitably) विकम्ब caus

विकम्बयति Hariv , आवस आवसति RV,

MBh, MärkP to spend completely (a period of time) पृ

caus पूरयति (Dhatup 33.126), पूरयते R to

s. time निवस निवसति (rarely निवसते)

Mn, MBh, etc , विवस विवसति MBh, R, etc ,

पर्यस पर्यस्ति RV.

व्यतिक्रमे

to be spent (as time) व्यतिक्रम व्यतिक्रामति, ।

MBh, R, Pañcat, BhP ' to cause to be s. समतिबह causसमतिबाहति ~~Max~~ Nāg to wish to spend (time) नी

desid निनीषति, निनीषते Naish.

one who spends all his money व्ययगुण mfn MBh,व्ययगत mfn.

spending adj व्ययिन् .

'not spending' (parsimoneous) अव्यय f(अ०)

s. little तनुत्याग Hit s. much बहुव्यय बहुव्ययिन्

L , व्ययवत् Yajn s. very little स्वल्पव्यय

MW.

spending n. व्ययः

(ifc fआ) Mn, MBh, etc. ,

spending (time) अतिक्रमणम्

s. another persons

property अपहारः

the s. of money धनव्ययः Kathās

s. time क्षेपणम्

(क्षेपण

) , निवासनम् R.

spend-thrift n व्ययशाकिन (nājat), व्ययशील

(Kav) mfn, व्ययगुण mfn MBh, व्ययगत mfn—

अपचेत m L.

one who says 'what is a cowrie?' i.e. a spendthrift

who does not value small coins किंकराटकः Hit 2.87

spent adj I व्ययित Hit, व्ययिकृत Kām,

Rājat, व्ययीभूत W.

‡I (as time) ऋषित (ep. also ऋष) MBh, Kāv

etc — (as years) निर्यातित R (as time) — निर्वासित

Rājat, BhP, etc, निर्जुषित MBh — निस्तीर्ण MBh, Kāv

etc — (as time) निःशिक्षित R — (time) परिगमित — Ragh

(as time) प्रेरित Bhartr̥ — वर्तित MBh, BhP —

(as time) समुषित MW.

one who has spent (time) वर्तितवत् MBh one

who has ~~xx~~ s. अपुष्ट MBh, पर्युषित L, (time)

समुषित BHP s. in लग्न (instr) Kull on In

7.127 'time has been s.' दुषितम् impers to be s.

व्यपितव्य Camp, नेय (काव) Rājat,

~~xx~~ Pañc, निवासित MBh, (time) वस्तव्य MBh,

R, etc, (time) गमयितव्य ~~Vikr~~ Vikr 3.4 difficult

to be s. (time) दुर्वस MBh 4.7 (the rainy season)

isto be s. पर्युषितव्यम् (impers) Kappas.

having spent (time) निःक्षिप्य ind P having s.

one's energies व्युत्साह

sperm n शुक्रम .V, etc — वेतस n RV, etc

— रजस n L — मांसि m L.

relating to sperm शीक्र mf(इ) n MW.

to become sperm शुक्रो भू शुक्रो भवति Suśr.

spermatic adj शुक्रिय MW, बुक्रल

W—

(Tvashtṛi) तुशेप

VS 21.20, 22.20.

a kind of Sphaeranthus महा मुण्डनिका, महामुण्डो L

— लोभनी L.

Sphaeranthus hirtus n मुण्डो

Thpr, मुण्डितिका

L — कुम्भिला L.

Sphaeranthus indicus n महाश्रावणी Suśr

Sphaeranthus mollis तपोधना L - परिव्राज्जी,

परिव्राजि f L - भिक्षु m L - श्रवणशीर्षिका L.

Sphaeranthus indicus n मातृ f.

sphere n गोलम्, गोला L, मण्डल. —

परिमण्डलम् MBh, BhP, Heat — बिम्बः, बिम्बम् (if f)

आ) Kālid, Pancat — (of gods or virtuous men) स्थानम्

(स्थानः Siddh) Nir, VarBrS — (of influence or activity)

विषयः (if f आ) Mn, MBh, etc — अङ्घ्रिः BhP

— प्रसिति f RV.

another sphere अन्यक्षेत्रम् AV the being in the

same s. सालोक्यम् MBh, Hariv, Pur, etc, सालोक्यता MBh

the being in the same s. with सत्केला (gen, instr,

comp) AitBr, etc celestial s. स्वगोलः, स्वगोलकः Gol

the ~~circumference~~ circumference of a s. वप्रक्षेत्रफलम्, वप्रकः,

वप्रः, वप्रम्

वप्रफलम् (Gol 'dwelling in the lunar s.' (the manes)

चन्द्रगोलस्थाः m pl L free s. लोक्यम् MBh ~~maxim~~

having a particular s. वैषयिक mf(ई)n having to

its s. in the sacrifice यज्ञावचर mfn MaitrS having

no s. of action निर्विषय mfn Sah 'incomplete s.'

(a segment of a circle) रण्डमण्डलमे W in the s. of

विषये (with gen or ifc) (in gram.) limited or restricted s.

विषयः (ifc f) Kaś (perhaps) one whose s. is x

yellow हरिव्रत RV relating to s. of Manas

धर्मायतनिक mfn Buddh special s. विषयः (ifc f)

आ) IBh, Kāv, etc the s. governed by Varuna वरुणेशदे
शः

Ganit the s. of अवचरः (in comp, see कामावचर,

धर्मावचर etc) Buddh , वर्गः VarBrS see of

action क्षेत्रम् MBh 14.126, R, etc , व्रतम्

(ifc fजा) MW, etc the s. of any divinity देवलोकाः

the spheres of desire (six in number, also called deva-

loka q.v.) कामावचराः m pl Buddh the s. of fire

अग्निचक्रम् Indst the s. of Manas धर्मायतनम् the

s. of morality नीतिविषयः MW the s. of prudent con-

duct नीतिविषयः MW the s. of the earth भुवनकोशः

Kād the s. of the fixed stars नक्षत्रचक्रम् MW the s.

of the Pitris पितृलोकः AV, ŚBr, LBh, etc, पितृस्थानः

V steadily abiding in on 's own s. नियतविषयवर्तिन् mfn

MV the sun's s. सौरलोकः A Varuṇa's s. वरुणलोकः

KaushUp 'women's s.' (sexual connection) स्त्रीविषयः

VP.

the spheres of the moon चन्द्रलोकः m pl ŚBr 14

चन्द्रादिलोकाः Kaps 6.56.

spherical shape परिमाणः चम् Bādar, Sch

an insect (Sphex asiatica) कुमारिका L.

(in anat.) the sphincter muscle अन्तर्गुदवलयः •

the sphincter muscle (which contracts the orifice

of the rectum) प्रवाहणी Suśr.

Spica virginis n चित्रा

AV 19.7.3, TS 2.4.7,

TBr 1, ŚBr, 2, etc.

spice n उपदेशः

R, Kathās, Suśr, Daś — उपस्करः

उपस्करम्

L — रसः (ifc fआ) MBh, Kāv, etc —

परिव्ययः Mn 7.127 .

an aggregate of three pungent spices (as ginger,

black and long pepper) कटुत्रयम् L, कटुत्रिकम् L a

dealer in spices रसविक्रयिन् (Mn), रसविक्रेतृ

(Kull) m the five s. (viz long pepper, its root, piper

chaba, plumbago and dry ginger) पञ्चकोत्तम्, पञ्चकोत्तकम्

Car, Bhur good spice सूपद्वयः R ~~kind~~ a kind of s.

मागधी Suśr the three spices श्लेष्मघ्नी L, त्रिकटु

, (black and long pepper and dry ginger) त्रिकटु n

त्रिकटुकम् Suśr , (mace cardamoms, and cinnamon) त्रिजात-

म्, त्रिजार्कम् Suśr, Daś.

spiced adj वासित W — स्वात्त VS.

spicule n दूकः, दूकम् W.

spider n I ऊर्णनाभिः ŚvetUp, etc, ऊर्णनाभि

m TBr, BrArUp, *hP, etc, ऊर्णनाभि — ऊर्णवत् m

ŚāṅkhBr, ऊर्णवाभि m ŚBr 14.5.1.23, (= ऊर्णनाभि

Sāy) ऊर्णपटः Bhr, ऊर्णयु m L — मर्ककः, मर्कटः

(Un 4.81) L, मर्कटकः , मर्कडिका Nalac, Sch — तूता

Mn, Var, Suśr, etc, तूतिका L ('emitting threads

from its navel) तन्तुनाभिः Bādar 2.1.25, Sch, तन्तुवायः

Kāś on Pāṇ 3.2.2 & 6.2.76) Pāṇ 6.2.77, Kāś, तन्तुवाप L

तन्त्रवायः R (G) 2.90.15 , तन्त्रवायः, तन्त्रवापः L

जालिक mf(ई)n, ग्राम-जालिन L— जालकारः Kathās

70.101, जालकारकः 70, जालिका L.

II अष्टपद् m L, अष्टापदः L — कृमि, क्रिमि m

— कृशाक्षः W — माक्षीकः BrahriUp (also माक्षीका)

— मूषिका L— लालास्त्रवः, लालास्त्रवः L— वैनाशिकः

L— शलकः L— हादि m f L, लूता .

a kind of spider अभिलूता Suśr , अष्टपादः L,

कसना Suśr, तूता T , काकाण्डा, काकाण्डका

Suśr , कुटिलकीटकः L , हालाहलः L a species of

Venomous s. मालागुणा (scil. तूता) Suśr a s.'s

egg तूतापट्टः L a s.'s web तूतातन्तु m L ,

आशाबन्धः Hegh 10 's.-enemy' (a kind of shrub)

तूतारि m L.

spike n शूलः, शूलम्

(ifc f आ) AV,

etc (esp. the sharp hair of insects) शूलः, शूलम् W

— शिखा HaitrUp, Kāv, VarBrS — शिली W — शङ्कु

m RV, etc — भृष्टि f RV, AV, GrS.

'abounding with spikes' (a kind of grass) शूकाद्यम्

L filled with s. शङ्कुमत mfn L having a hundred

s. शतभृष्टि mfn TS having upright ears like s.

स्थिरशङ्कुर्ण mfn Bear an iron spike लोहशङ्कु m

NW the s. of wild rice लोम W.

spiked adj शैख्य NW, शिखर Megh,

Kathās .

'iron spiked' (W. of a hell) लोहशङ्कु m Mn,

Yājñ.

spikenard n स्वसम्भवा L, = आकाशमांसी-निराल
म्वा

L - पर्वतवासिनी L - पेंशी (g गौरादि) L - लोमशी L

— शिफा L - शोवालघोषी L.

dealing in Indian spikenard नलदिक mf (ई) n g

किशोरदि Indian s. नलदः, नलदम् AV,

Susr, etc (also नलदा L) , मनः L , विज्ञबुद्धि

f W, संन्यासः (~~ixt~~ ifc f 3A) L ~~akint~~ a kind of

Indian s. (Valeriana) गन्धमांशी (metrically shortened

गन्धमाक्षि) VarBrS 51.15.

a kind of spiky grass शूकतृणम्, शूकाद्यम्

L.

spill vb प्रश्रुत् प्रश्रोतति

Bhatt —

प्रस्कन्द् प्रस्कन्दति Br, Up, स्कन्द caus स्कन्दयति

AitBr, Mn — विषिच् विषिञ्चति

ĀpŚr-स्त्रु

caus स्रावयति AV, Mn, Suśr.

to spill one's semen virile अवकृ अवकिरति TAr .

to be spilt (esp. said of semen) स्कन्द् स्कन्दति

RV, etc.

spilled adj परासिक्त

ŚBr — परिष्कण (Pan

8.3.74), परिष्कन (Mn 4).

not spilled (as the semen virile) अपरासिक्त ŚBr.

spiller of blood शोणितोत्पादक Mn 4.168.

spilling of blood रक्तपातः L.

spilling n स्फन्दः .

not spilling अस्फन्दयत् mfn Ḍp.

split adj प्रस्कन्त MBh, R — (as semen virile)

अवस्कन्त Hariv 1786 — (as water) प्रविद्ध R.

not split (as an oblation) अस्कन्त VS 2.8,

ŚBr, MBh 12.2318 who has s. his semen virile i.e.

violated his vow of chastity अवकीर्ण TAr, अवकीर्णि-
न्

ĀśvŚr

~~the not being spilt~~the not being spilt अस्कन्तवम् MaitrS.spin vb कृत् cl 7 कृणत्ति AV, TS 2, ŚBr 3,

MaitrS, TāndyaBr (Nir 3.21) — सृज्, सृजते TS, AV

ŚBr, ŚrS .

to spin out तन् cl 8 तनोति, तनुतेRV, etc to cause to s. like a humming top भ्रमस्क भ्रामम्

with | caus of भ्रम Balar.

a kind of pot herb of the nature of spinage मृदुपत्री

L a kind of s. काष्ठवास्तुकम् Mpr , दलाग्रलोहित L ,

सुपथ्या

L a kind of vegetable similar to the s.

अग्रलोहिता .

spindle n I तर्कु (m n L) ParGr 1.15.16,

तर्कुटी L, सूत्रतर्कुटी L — कर्त Mānṣṣ (v. l.) कर्तन-
भाण्डम्

L, कर्तनसाधनम् L.

II कर्पासनासिका L — चात्रः ParGr 1.15.4, Gobh

2.7— तूलपीठी, तूललासिका Gal — विशारवः L —

वर्तनम् L, वर्तनी Lalit, विशिरवा W — सम्पाद

L — सूत्रला L.

(in math.) a figure shaped like a spindle मेरुयन्त्रम्

Col a kind of s. (for winding cotton thread, etc)

कपालनालिका L a s. wound round with yarn

पूर्णचात्रम् Gobh.

spine n वंशः

VarBrS, BhP — अनु०, अनुक्रम

connected with the spine वंश

mf n Bh.

one who spins कर्त्तृ

mfn MBh 8.

spinner n कर्त्तृ

mfn MBh 8 - सूत्रकारः

spinning work

तन्तुक्रिया

Har on ĀpGr 10.10.

spinning n तन्तुकरणम् Sud on ĀpGr 8.12 — तर्कम्

L — तूत्तसेचनम् L .

the act of spinning cotton कर्तनम्

L the

act of s. thread कर्तनम् L.

the spiral marks of the Sala-grāma or ammonite चक्रम्

W.

spire n शिखरः, शिखरम्

MBh, Kāv, etc.

the spire of a palace प्रासादशृङ्गम् MBh the s. of

a temple. प्रासादशृङ्गम् MBh.

spirit n I चैतन्यम्

Yas 3.20, Tāndhvak, etc ,

चिष् f 19, Tā , Bhartṛ, etc - पुरुषः

etc , पुंस m Tā , Tattvas, Tāndhvak, Bh, Pur, Tābhā

— देहिन् n n, Bhā, Bhā, Bhā — (in Tāndhya)

प्राणाः m pl Tattvas, पुरुषः , प्राणः (ifc)

आ) — असु L , चित्त — सत्त्वम् (ifc)

आ) बुद्धि, Tān, Bhā, Bhā — तेजस n (often pl) ,

etc , तेजो — सर्वतोमुखः L — असुरः , etc —

वेतालः Bhāiv, Tāv, Tābhā, etc — (good) असु

GrS, Up, In, etc -- (evil) भूतम् GrS, Up, In, etc -- सर्वगः

— यक्षम् RV, AV, VS, Br, GrS — व्योमसद् — —

परेतः — (typified by the pure white colour of

goose or swan and migratory like stat) हेसः (ifc fआ)

Up, MBh, Hariv, etc .

II कपिडा, कपिशी

L — रघटः — वाजः

RV, AV, VS, SankhSr .

not spirit अचित् K Sarvad .

any line that says a no person will survive अरायक्षयणम्

अरायचातनम् 2.18.3 becoming part of the supreme

spirit आत्मनी भावः a celestial s. गगनाध्वगः

destitute of s. अनात्मनी refn 3Br 'destroying spirits'

(a camel) भूतद्धाः L the doctrine of one universal

spirit एकात्मता endowed with s. and strength तेजोबल -

समायुक्त refn Cal 19 a euphemistic name of certain beings

who appear to be considered as spirits of darkness (Kuvera

belongs to them) इतरजनः 17, S, 72, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

the eternal spirit pervading the universe नरः

n, 122.

Hariv, Pur an evil s. अरायः AV, अरायी RV 10.

155.1 2, AV giving up the s. प्राणसंन्यासः P great s.

महाप्राणः the great Universal s. महालयः a kind of evil

s. यातु = यातु, AV, Yaús , यातुधानः, यातुधानी RV, etc.

= यातु a kind of nocturnal s. of evil स्त्रिमः hav-

ing an uns bodied s. अजितात्मन् having a s. सात्मन्

in Br, TS a heavenly s. गगनेचर inquiry into

the embodied s. (W. of the Brahma 'utra) शारीरकमीमांसा

in the nature of the supreme s. आत्मविद् in 14

Up, 10th knowledge of the supreme s. आत्मविद्या

Br 10, In 7.42, आत्मविन्ता Each. 8.10 life of departed

spirits असु m Ved RV 10.15.1 meditating upon the

one self-existent spiritit ब्रह्मकर्मसमाधि mfn Bhac meditation

on pure s. शुक्लध्यानम् Paris a multitude of spirits

भूतगणः 2, Kathas, भूतग्रामः Mfn, Pur of the one

self-existing spirit सचिदानन्दम् p, Pāncar, etc not know-

in the supreme s. अनध्यात्मविद् mfn n 6.82 occupied with

the onself-existent s. ब्रह्मकर्मसमाधि - mfn that one self

existent impersonal s. ब्रह्मन् n / exceptionally treat

-ed as n / W, S, R, in, etc, etc (Ex 9.83 etc) the one self

existent s. ब्रह्मम् the one s. एकात्मन् n Māndū

the portion of s. residing in the body इन्द्रः the port-

ion of the s. connected with the attributes of existence

असुमत् n / possession by demonic spirits अभिधर्षणम्

L (in vedānta) the power of separating spirit from

master विवेकः proceeding from spirit आधिदैविक

(आ)n Mā, Susr, आधिदैवत nfn Mā, Susr pure spirit

शुद्धम् relating to spirits आधिदैविक (आ)n

in, sur, आधिदैवत in, sur relating to the supreme

spirit आध्यात्मिक (आ ई) n, etc something

different from s. अनात्मन in the s. as passive an a

s. actator of the Prakriti or creative force पुरुषः

etc the ~~spirit~~ s. considered as the supreme being

वासु in (in s. an a) the s. in relation with the

collected, I remain spirits प्राणा: in Mediator, RTL 35

the spirit in the anubya system संख्यपुरुषः is the s.

of plants पुरुषः RV 10.51.8 the s. of a dead person

(s. before obsequial rites are performed) प्रेतः

n, etc the s. of a departed person सत्त्वकः

the s. which connects the totality of subtle bodies like a

thread प्राणात्मन् m = सूत्रात्मन् (sometimes ex called

हिरण्यगर्भ) Tarkas the supreme s. परात्मन् m =

परमब्रह्मन् n = , परमात्मन् m = , मन् , ह , etc ,

परमानन्दः , हृदि , etc , पुरुषोत्तमः , हृदि , etc

(म 21 n 3 etc) , चित्परम् Śāṅkhya 1.70.25 (1.1.) ,

महापुरुष

can, etc, महापुरुषः

maha, puruṣa

= महापुरुषः (identified with the year) महापुरुषः

निष्क्रियम्

परमपुंस

परमपुरुषः

अः श्रेयसम्

the supreme s. identified with Vishnu

हंसः (10 f आ) the supreme s. of the universe

योजनम्

= परमात्मनः a connecting s. अभिशोचनम्

2.4.2 & 4.9.5 united to the supreme s. सात्मनः

the universal s. अखिलात्मा, चैतन्यम्

अव्यक्तः

in 9.50, परमात्मनः

निराकारः

L,

(in the Vedānta) सत n the universal s. as

identified with pure thought चिद्रूपम् the world of

spirits असुनीतम् 18.2.5 the world of s. असुनीति

f RV 10.12.4.15.14.16.2 .

to cause to become one with the supreme spirit

आत्मसात् (ind) कृ + आत्मसात्करोति UnisUp .

spirit n 1 I मनस् n 2, etc, मनस् n 3,

etc, मानसम् (ifc f आ) Kathlp, Th, Var, xxx etc,

मन्यु n 4, Th, Dr, मन्यु f L — वैज्ञानिकः Sinhās.

1 II वैज्ञिकः L — शूषः Dr, Th, Var, Dr.

belonging to the spirit मानस mf इ once आ)

n 5, etc consisting of the s. मनोमय mf इ n 6 Dr, Th,

etc full of s. मनस्वत् mf n 7, S. Kath, Kaushlp,

(a long) धर्षिसे mf n 8, Th high s. मन्यु m

, etc, मन्यु f L in the spirits दुर्मनस् mf n 9, Th, Dr

etc, दुर्मेनस्क mf in good s. अविमनस् mf, mf, mf

सुमनस्क mf mf a kind of spirit जृम्भकः mf 2.

1451/2, Nov 1.9.163 mf in very good spirit नातिप्रमनस् mf

mf mf mf of s. विषण्ण mf mf, mf, mf particular

mf mf (who frustrate the good intentions and disturb the

business of man) अशति mf, mf, mf the spirit

mf तद्रसः mf the state of s. मानसत्वम् mf mf

Sch, Sarvad mf of s. आरस्यम् mf, (especially as pro-

ceeding from doubtful or unsuccessful love) अवसादः mf

to be in good spirits

सुमनस्य

om

सुमनस्यते

RV, AV, VS, TBr, GrSrS .

2 any spirit similar to rum

सीधु II, सीधु

I n L ardent spirits इरा

Ihpr, महानन्दा

I a

distiller of s. (the son of a distiller and a 'udra) मण्डहारकः

I the drinking of s. सीधुपानम् Bh drinking s. सीधुप

nf(आ, ई) n Pan 3.2.8, tētt a kind of spirit distilled

from molasses हीलुकम् I a particular in o's. (pre-

pare from honey mixed with the juice of the ... or palm

and distilled) वारुणी 12h, 15h, etc s. distilled from

molasses गैडो (PTL) Mn 11.95, MRh 8.2034, Grihvan

2.16 , आसवः , शिवः L , शीतपङ्कः L s.

distilled from आसवः a s. drinker सुराप

inf (आ or इ) in 'ādh' r, 'āus, in, etc a vendor of spirits

पानवणिज् = vin & spiri अरिष्टम् L .

spirited अजि तेजस्वत् W — सत्त्वाधिक Vinbā, Kāṭāg

सात्त्विक (इ) 10, 11, etc — मन्युमत 11, etc —

वाजिन् 11, etc, वाजिनीवत् .

high spirited (10, 11) तुविशुष्म RV 2.6.8 s. a

horse तुविषीयु 11 8.21.11 very s. शतमन्यु .

spirited रसवत् 11 .

spiritless अ. निस्तेजस् Bh, ev, etc - प्रविषण्ण

R - अतिशय BhP .

spiritual आध्यात्मिक f(आ & ई) - पौरुषेय

f(ई) मन, च - मनस्मय f(ई) - मनोमय

f(ई) मन, च, etc - मानस f(ई) once आ) मन, etc -

आधिदैविक - असुर भ, अ, त, असुर्य भ,

आसुर f(ई) भ, अ, त, - ज्योतिष्मत् Terms 1.23 -

नार f(ई) न - नारिक f(ई) .

not spiritual अनात्मन् .

acquainted with the spiritual knowledge ब्रह्मवेदिन्

In 1.97, ब्रह्मविद् any s. preceptor धिषणः the

collective bodies of s. beings असुर्यम् BY distribute o

s. knowledge अनात्मन् xfr , अक्षेत्रज्ञ (Pan 7.3.20)

, अक्षेत्रविद् (Pan 5.40.5 & 11.31.7) having s. know-

ledge जानवन् (Pan 8.2.9, Sch) Pan. B 6.100.7, Lech 3

etc life of the s. असु of. Pan 1.15.1

one who possesses s. knowledge क्षेत्रविद् re attain

a s. object पारमार्थिक f(इ) 's. action'

चिद्वृत्ति f. 2.39 's. birth' (investiture with

the sacred thread) ब्रह्मजन्मन n 2.140, 170 the s.

cause of existence वैजिकः s. devotion मानसी

(with पूजा) RTL s. food as nourishment विज्ञानाहारः

a s. guide (especially one who invests the student with

the sacrificial thread, and instructs him in the Vedas, in

~~the law of sacrifice and the law of sacrifice~~

and religious mysteries (n 2.140.171) आचार्यः

At, etc, etc , दैशिक f(ई) MBh, Hariv , दैशिकः

बुधानः L s. ignorance अक्षेत्रजम् MBh 7.3.4 s.

influence तेजस् n (often pl) L , , etc , तेजो

s. instructor चक्षुस् m L ' s. knowledge ' ज्ञान

परमार्थः MBh, Kāv, Vedāntas, etc , ब्रह्मन्

n AV, Br, Īn, R a s. (not material) Bodhi Sattva ध्यानिबो

धिसत्त्वः MBh 203 a s. (not material) Buddha

ध्यानिबुद्धः MBh 203 s. power तेजस् n (often pl)

, , etc , तेजो s. preceptor धर्मोपदेष्टाकः

उपनेतृ a Pancat the s. principle मनस् a s.

etc a s. state भावनामार्गः ivya the s. substratum of

material objects अधिभूतम् a s. teacher / especial

who invents the student with the s. edifice three, in

instructs him in the ⁴class, in the la of sacrifices and rel

-rious mysteries (in 2.140.171) असचार्यः AV, Mr, etc

s. teacher देशिक इ Mr, Mrty . देशिकः

2, 1 , नमोगुरु L , दृशानः L अनुयोगकृत्

a s. teacher's title महामात्रा L a s. title ब्रह्मज्ञानम्

Har v, Bhartr s. world अलोकः sin .

to see with the spiritual eye पश only pres

पश्यति, पश्यते , Br, 'anubh' .

spirituality असुरत्वम् 3.55.1. 10. 5.4. 5. 29.2 ,

असुर्यम् — क्षैत्रजम् (= युवादि) W,

क्षैत्रज्यम् (= ब्राह्मणादि) — मानसत्वम् Panavil,

Sch, Sarvad .

want of spirituality अचैतन्यम् .

not spiritually exalt अविप्र man 6.45.2

8.61.9 s. wise ब्रह्मज्ञ man 6.45.2, ब्रह्मज्ञानिन्

mfn L.

spirituous liquor (is several) आसवः , सुरी +

L. सुरभी , अब्धिजा L. a kind of s. liquor सैरम्

Fravase a vendor of s. liquors पानः .

spi v षिव्, षीव् cl 1,4 (h 15.5, 2.6)

षीवति, षीव्यति

h 15.5, 2.6, 2.6, निःषिव्

निःषीवति, निःषीव्यति

h 15.5, निःषिव् निःषीवति,

निःषु

h 15.5, 2.6 — क्षीव् cl 1,4 क्षेवति,

क्षीव्यति

h 15.5, 2.6, v.l. क्षेव्) 2.6, क्षीव्

cl 1 क्षीवति, क्षीवति

h 15.5 .

to s. at शुक्लं कृ

to s. at परावम् परावर्ति

परावर्ति

h 15.5 to s. at विनिषिव् विनि-

षीवति, विनिषीव्यति

h 15.5, निःषिव् निःषीवति

īśv'r , ष्विब् ष्विब् cl 1,4 (Thātun 15.52, 26.4), ~~ष्विब्~~,

ष्विवति, ष्विव्यति Gusr, arBy, Ghas , ष्विब् ष्विब्

निपत् caus निपातयति Pañc 7.60 , वम् cl 1

(Pañc 7.19) वमति (loc also वमिति) , etc ,

निर्वम् निर्वमति वि, Pariv , विनिर्वम् विनिर्वमति ,

उद्गम् उद्गमति , उद्गु उद्गिरति to s. upon अवनि-
ष्विब्

in 6.62 , अभिष्विब् ष्विब् , अभिनिष्विब् , Pañc ,

प्रतिष्विब् प्रतिष्विवति (ac) At , ष्विब् , ष्विब् cl 1,4

(Thātun 15.52, 26.4) ष्विवति, ष्विव्यति (loc) Gusr,

VarBrS, Kathās , अभिवम्

TS, SBr .

to cause to spit छृद् caus छृदयति Car 1.13.

88, Susr .

spit (on which meat is roasted) शूलः, शूलम्

(ifc f आ) RV, etc .

belonging to a spit (for roasting) शूल्य

m?n ItySr, Susr, Susr an on it for a s. (presented as ■

an o further to Indra) शूलगवः GrGr point of a

३. सम्बाधनम् (only L) roasted on a s. शूल्य

मृत् KāṭyGr, Kāṭy, Gusr , शूलकृत मृत् Das, शूलिक

मृत् २ a s. for roasting शूलिका Gusr a s. for roasting

the heart of a victim हृदयशूलः TS, SBr. GrSrS .

to put on a spit प्रतिहन प्रतिहन्ति (sp. also १)

DV 1. 12 to roast on a s. शूलकृ शूलकरति (१२)

5.4.65) SBr .

spit adj फूत

~~spit out~~

~~spit~~

spit out निष्कृत Katyār, Nav, etc s. out of the

mouth (as remnants of food) उच्छिष्ट

ms, Chip, 13r, Th,

Vajr, etc s. upon अवफूत

or निष्ठित Bl that

which is s. out उच्छिष्टम्

to be spit फेवितव्य फेय

MY to be s. out

फेवितव्य MW .

spitting शूतकृत्य

in Pājat 7. 116 .

spite n इष्ठा .

free of from spite अनसूया .

spiteful adj इष्ठावत् , इष्ठिन_

not spiteful * अनसूय , अनसूयक , अनसूयु .

one life फैवित min .

sitting aj फैवि, फैविन् (only life), फैवित .

फैविन् उद्धारिन् life .

ulti fre uc फैवन ar .

L, पौवनम् (Lo) For Gr, th, usr, etc .

spitting-box निषावनशरावः therm - श्लेष्मकटाहकः

श्लेष्मकटाहकम् ? L .

spittin-pot चर्वितपात्रम् , चर्वितपात्रकम् Rāṣṭr ,

(for the saliva in chewing betel nut) पूगपीठम् ,

पूगपात्रम् L . नमो L . नमस् = , प्रोष्ठः

L .

spittle n निष्यूतम् n, Tāṇ , पीवनम्

, etc — काळा Tāṇ, Tār, Gusr, etc — उद्गारः

Gaut — आस्थासवः — वदनासवः — कफकूर्चिका

L — त्रिसिका L — सृणिक — L , सृणीका L .

split on निषीवनशरावः — पतद्ग्रहः, पतद्ग्रहः

पतद्ग्रहम् च, प्रतिग्रहः, प्रतिग्राहः L —

श्लेषकटाहकम्, श्लेषकटाहकः L — पूगपीठम्, पूगपात्रम्

L — कटकोलः L — पाल्श्वम् Gal — प्रोष्ठः L —

फरुवकम् L

a s i t i n s i t u o n (a s r e c o r d e n t) पालः

(ifc f3a) (also n) L .

splash vb (said splash) प्रवद् प्रवदति,

प्रवदते

AsvGr .

splashing adj परिप्लुष् RV

splashing in water उदप्रुत् (10, 20, 30) s. on

auth r जलकेलि 1 1 auth r 26.17, जलश्रीडा 1.2,

7120, Tancat, h (thoroughly s. out 'sail' of the

2011 अपरसुर 27.09.10 s. ater about hills barbing

करपात्रम् s. water about hile bathing करपत्तम्

s. waters जस्र्झयः pl (soil आपस्) (6.16)

RV 5.52.6 .

solubility (in water) n विलोडनम् as . . विलो

डना) - क्षरणम् von .

solubility about in water तोयक्रोडा as ११ व्याभ्यु-

क्षी

a splay-footed female दुपदी

Silicon (From starch and from the liver the ^{new} silicon)

sup on the floor of the room. पीहन, — Mr. Wm. S. Sear,

प्लिहन् —, प्रीष्ठा $\text{Tag'n } 3.9\%$, प्लिहन् — $\text{Tag'n } 3.9\%$

प्रीतः — गुल्मः — डिम्बः ।

a chronic enlargement of the spleen गुल्मः

Aug, Mar 21.8, Feb 15 ' destroying the s. ' (under

sonia Rohitaka) पीहः L disease of the s. पीहोदरम्

usr , (note to be equally applied to enlargement of the

mesenteric glands) पीहन् in usr, पीहा L , (a

chronic affection not uncommon in India) उदरग्रन्थि n

enemy of the s. ' (Andersonia Rohitaka) पीहशत्रु

splendid adj I भासुर Var, Rajat, etc, सुभास्वर

P, सौभाग्यिक Var, Rajat, etc, भास्वत्

etc, भासन्त L, उद्भासित, प्रभावत् Var, Rajat, etc

etc, भानुमत् Var, etc, (applied to Vishnu) विभात्

RV, भामिन् RV, etc — दीप्तिमत् Var, Rajat, etc

दीप्त Var, Rajat, etc 2.1.1, Var, Rajat, etc — द्युतिमत् Var, Rajat, etc

etc, द्युमत् Var, Rajat, etc — तेजस्वत् AT 18, Var 22, TPr

Var, Rajat, etc, तेजस्विन् (Var 5.2.122, Rajat) Var 25, TPr

etc, तेजस्य TS 2.3 — प्रतापिन् Var, Rajat, etc

रोचिष्णु १, etc, रुचिर १(आ) १००, १००, etc,

सरुच १११, सुरुचिर १(आ) १००, १००, etc,

रोचमान १, etc, कृतरुच — विराजिन् १००,

विराजित १००, १००, etc, विराजित १००, १००, etc,

विराज् १००, राजक १०० — भ्राजिष्णु १००, १००, १००, १००, १००,

विभ्राज् १००, भ्राजिष्मत् १०० — उज्ज्वल — महर्हि

१००, १००, etc — क्वालिमत १००, १००, १०० — सश्रीक १(आ)

१००, १००, १००, श्री १००, १००, १००, श्रीमत् १००, १००, etc

सुवर्चस्क १००, सुवर्चस १००, १००, सुवर्चस १००, १००, १००,

etc — शुभे (आ) etc → शोभन (आ or ई)

r, aus, etc, शोभिन् b, शोभित (mostly ifc)

h, ev, etc, शोभनीय karand, शोभा ifc)

कृतशोभ - शुभावत् 2.15.3 - सुशोभन (आ)

lit, abas, सुशोभमान karand, शुभमय (ई) ubh,

शुभमान , शुभ (आ) h, ev, etc, शुभंयु

ev, शुभभावुक barten — यशस्विन् AV, etc, यशस्वत्

RV, TS, यशस् RV, AV .

II चकासित - दृशीक , दृशेन्य

12.89.7 — पेस्वर (12.175) — प्रासादीय

प्रासाद्य — भगिन् — मरायिन्

— महस्वत् — महस्विन् — रेवत्

— वाम

— विशद

— सहयशस्

— सुषम

accomplishing splendid actions सुदेसम्

der of s. edifices द्योकारः

12.1799

अप्यकार) exceedingly s. महाप्रभ

or form

having a s. body भासुरदह भासुरमूर्ति

भासुर

having s. carriage

शोभनवाह more s. विभ्राजित more s.

श्रेयस शोभिष्ठ , श्रेष्ठ

(श्री) विशेषदृश्य

महाधिरूप महाधिरूप महाधिरूप महाधिरूप

श्री श्री श्री श्री

चन्द्रभाव श्री श्री श्री

iv, ka has, etc s. manifest सद्यन्तका iv a s. 323

वत्सलम् iv, ka has, मद्रिपाठम् iv, etc,

भृशसन्तम् iv, ka has, etc a. with समुज्ज्वल (c. 1)

iv, ka has, etc taking delight in s. b. 1018 विशिष्टावक्रमश्च

Charter 1 triple s. (v. of a son) त्रिसुवर्चकः iv, 2.

त्रिसुवर्चकः iv, s. स्वाभास iv, सुप्रभ (iv) iv,

सुतजस iv, सुगहताजस iv, सुगहा iv, ka has,

सुश्री iv, सुश्रीक (iv) iv, ka has, शोशुचान,

शोशुचत iv, भूरिवर्चस्, सुभद्र (iv)

RV, MBh, BhP .

to be splendid भा cl 2 भाति MBh, Kāv, etc ,

शुभ cl 1 (Athap 1.11) शोभते RV, etc ,

संशुभ संशोभते MBh, Bh , रुच cl 1 (Athap

1.5) रोचते (Ved and ep. also रोचति) At, Ma,

Bh, etc , मन्द cl 1 (Athap 2.12) मन्दते

(Ved also मन्दति) Naigh 1.16 .

to be v ry splendid शुभ intens शोशुभ्यते

शोशाब्धि Bh .

splendid n 5/1/21 f n 4.112 .

splendid y 5/21/21 (dat and Ved Inf) RV .

sol n'our n I भासुरत्वम् Wals — उद्भासः

Wals वलादि Jan 7.2.133 (not in the Wals), प्रभासः

प्रभावः Wals, — विभासः Wals 2.9, प्रभासः

Wals 195, भासनम् Wals, प्रवभासः, भास

n f l — प्रभा Wals, etc, प्रभा, भा Wals,

Wals, etc, भा Wals, भाति Wals, भानु

n f l, etc, विभा Wals, प्रभाति Wals, प्रतिभा,

भासः Wals, भालम् Wals, भालः — दीप्ति Wals

n, th, r, l, etc, धातनि इत्, धात्रम्

— देवनम — 18.92 — युत् — 15, 16, etc, युमा

1.6406 — बृहद्यति — द्योति — द्योद्यति

Quitt. 1.7, 10.8, Feilte, etc - anhand f. Mal, Sak. Merk,

Pranay, pu¹, la¹har — भगि¹ Pr, la¹har, भगिस¹ ३

10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846,

रुच्य f C, SBr, etc, रुच्य f AV, etc, रुच्य:

fpl. 115 — राकः, राक्स n. 115. 115. —

उज्ज्वलम, उज्ज्वलवम, उज्ज्वलवम Tan, Tan, Tassar, et

उज्ज्वला - तजस

n (often pl) TS, etc,

तजा - प्रताप

n, TS, etc - शाभा (ifc f

श्री) TS, etc, शुभ

f TS, etc, etc, शुभा (only

L), शोभयः - लक्ष्मी (ifc m n (इ)) TS, etc

- श्री TS, etc, श्रीमत्ता TS - भाजा TS, MaitrS,

ApSr, भाजथु m L भाजि f MaitrS - प्रभिरव्या

1.148.5 8.23.5, प्रव्या (only ifc) - शोचिस् n

Bh - विभूति TS, etc, विभूषा L,

विभूषणम् (ifc f श्रा) TS, etc - सम्पत् TS, etc, etc

-उल्लासः L , उल्लासता - यशस् n pl, 1st,

न, 1st, 2nd, 3rd - प्रोजस n L - शेवि f 1st, 2nd, 3rd, 4th

9.3, 1st, 2nd, 3rd, 4th - प्रोजस - चन्द्रिका ifc Year 5

37 - ज्योत्स्नाः f pl BhP 3.28.21 .

II प्रेनाकः , प्रेनाकन - प्रमति f pl, 1st,

-इन्दिरा - इशानम् L - उमा L - ऋतु

n (n 1.72) L - लघम् - कः L - ककुभ

f L - कल्माल n 15.2.1 - कृप f pl, 1st, 2nd, 3rd, 4th

-चार्वी L - चेतस n pl (1st, 2nd, 3rd, 4th) - चेत

in comp — तडाका 3, ch — त्विष १ PV १.43.3, etc.

etc — त्विषा १ — त्विषि १ PV 1.9f. 11, 13, etc., TāndyaBr

— द्विप्रया १ — धाम्न १ PV, etc., etc., Dur — धी १

(f r १) PV 2.34.5, 6.3.3 — वारिष १ — महस १

in sc, etc., etc., etc., etc. — रम् १ — रमा १ Can,

— रमा १ — शौभा — राश्म १ (exceptionally

f) etc, etc — राढा १ — रूपम् (if f १ rarely इ)

etc, etc — वचस १ — विसर्ग १ — वीर्यम्

if f १ — सुजातकः, सुजातकम् (1) Vāo —

संस्थानम् (1860 ई०) — सुरूपता Hariv. Var, Pur —

सुपना High, then - हाथ ११६

al solomoro सवत जस n, (mount form) ताजोशिश

1, तजिआराश 3.9.00 attended with s. सतजस

मनो, अर्थ, तत्त्व काव्य उद्भासन मनो विच्छेद काव्य

system of s. तजामय $m^2(37)$ in 13r 14, 15r 16, 17r 18, 19r 20,

etc , तज्ज्ञमृतमय मन्. Heat 1.6.253 consisting wholly of s.

(Pashua) नज्जि ^प~~रुख~~ n.n Brahmay 'consonant' + a. (fire)

धृतदोषति - containing all s. सर्वतजोमयम् इति

Mr, B, Hit deprived of s. आतकानि mfn Prab desirous s.

रक्काम mfn Prab desirous of s. स्वयं mfn

desirous of s. and the y श्रीयशस्वकाम mfn desirous of s.

विगतश्रीक mfn Prab desirous of s. निष्प्रातिभ

mfn Prab desirous of s. विद्यत mfn Prab desirous of s. प्रत्यवयसम्

Prab, etc, प्रत्यवयस Prab, etc, Prab, etc equal in s.

तुल्यतजस mfn excessive s. उत्कानि mfn Prab for s.

प्रिये (dat and/or inf) , प्रिये, प्रियै

the fruit i.e. the result of s. श्रीफलम् Prab for s.

s. पतापवत mfn 10, 1, etc विविध s. उद्भासिन mfn

rich granting s. धुम्राक्ष mfn 10, 1, etc विविध s.

शुक्लज्यात mfn 10, 1, etc विविध s. (10, 1, etc)

arva 1 देवप्रभः mfn 10, 1, etc विविध s. समप्रभ

mfn 10, 1, etc , समानतजस mfn 10, 1, etc विविध s. with

समानवचस mfn (comp) 10, 1, etc विविध s. अनुवचस

mfn 10, 1, etc विविध s. हरिश्चन्द्र mfn 10, 1, etc

inc treat s. (10, 1, etc) महाज्योतिम mfn 10, 1, etc

pure s. शुचिवचस mfn 10, 1, etc विविध s. दीधितिमत

mfn SankhGr 6.3 having the best s. श्रृष्टिशोचिस mfn 31

१
having the s. ब्रह्मज्योतिर mfn 78 having the s.

of m सोमतजस mfn 10, सोमवचस mfn 15

ing the s. of the sun ' (s. of a king) अपादित्यजमः

scobis ' mass of s. ' तजोराशि mfn 1, तजोराशि

th 3, 9900, the moon's s. शशधामन mfn 1 of cons -

ant s. ' (s. of ishm) धृतार्चिस m V ishm of equal

समानवचस mfn 1 of great s, महाधुति mfn 1, 2,

, महातजस mfn 1, 2, महातजस mfn 1, 2,

(said of fire) धुरितजस mn 10.20.3 (said of fire)

पमहस mn of infinite s. अमितधुति

mn of limited s. : : . of a class of gods in the 5th

(said of ara) पिपिताभाः mn 10.20.3 of very little s. :

अप्यपिभास mn 10.20.3 of white s. अवदात mn 10.20.3

etc on 's on s. स्वतजस n 10.20.3 on e whose horn is

(s. of ara) कृपनीक mn 10.20.3 one whose

s. is one विपन्नदोधात mn 10.20.3 one whose s. is s

ऊर्ध्वशान्चिस mn 10.20.3 one whose s. is s

श्रीगुणश्रीजस mfn TS 5.34.11 possessing great s.

भूमिमान् in TS poss s. s. सप्रभ mfn

—तजोवद् mfn TS 3.3.11 , सरच् mfn 'is pro-

ducing s. द्युतकर mfn 'in sacrificial s. यज्ञयशसम्

TS s. and glory श्रीयशस n Kātyār , श्रीयशसम्

'for s. of a house (a virt ous woman) गृहदीप्ति f

in 2.2 , MPh 5.1408 the s. of ब्रह्मज्योतिस

n Varācar s. colours प्रहासः stahan s. gold

हिरण्यज्योतिस n 'for , हिरण्यतेजस n s. of

रत्नश्रया
वसुधैव कुटुम्बकम् of the s. of the supreme Being वसुधैव

ज्योतिष n Pancar the s. of the thousand jewels on the

head (of the serpent king) फणा भोजितहसोरुच is

s surrounded with a garland of rays of one's own s. स्वतजा

रश्मिभालन n B ' treasure of s. ' (the sun)

धामानाध L the two lords of s. शुभस्पती n du B

शोभसे

(for) s. पदिक inf of सुभ ~~सुभ~~ whose s. may be

inferred from अनुभवशोभन Jan 1.27 अथवा

विवर्ध n B , अपराजित n B 1.23 .

splenetic as सिलीदरिन Susr.

splint n शकलः, शकलम् 3, etc, शलाका

er, etc (for confining a broken bone) कालकः

Susr + भग्रास्थिवन्धः L .

a piece of wood used as a splint for a broken leg

कुशिका Car 8.23 placed in splints यान्त्रत

mfn Susr a small s. शलाकला AV (MS)

splinter n अवप्रश्च 1.51.7 & 7.16.1 .

splinter n शाकलः, शाकलम् SBr, etc - अवप्रश्च:

SBr 12 - शलाका SBr, etc ..

cutter or remover of splinters (a surgeon) शल्यकर्तृ

शल्यकर्तृ n R, शल्यकुन्ता: Apast (generally said of

bows, sword, sticks etc) without c. अवप्रश्च शल्यकर्तृ n

...r, n, sh, etc having points s. सकृद्वक् म(श्री)n ...

(v l) ' splinter (extraction) science : (W. of a part

of surgery in ch of medical wks) शल्यशास्त्रम् a s. from

a sacrificial post युपशकलः ...

split vb I स्फुर

caus स्फोरयाति 10th, 11th, 12th

-स्फुर

caus स्फोरयाति 10th, 11th, 12th दल cl 1

दलाति

susr 1.10, 11s 9.15, 12th 1.1, 13th, 14th, 15th, 16th, 17th, 18th, 19th, 20th

-प्रद

caus प्रदायति 10th, 11th, 12th दल cl 1

-प्रभिद pass प्रभिद्यते 10th, 11th, 12th, 13th, 14th, 15th, 16th, 17th, 18th, 19th, 20th

-प्रभिद caus प्रभेदयति, प्रभेदयते 10th, 11th, 12th, 13th, 14th, 15th, 16th, 17th, 18th, 19th, 20th

-प्रभिद cl 7 (10th, 11th, 12th, 13th, 14th, 15th, 16th, 17th, 18th, 19th, 20th) प्रभिनति, प्रभिनते,

cl 1 प्रभेदयति (RV) RV, etc (along) अनुप्रभिद 10th, 11th, 12th, 13th, 14th, 15th, 16th, 17th, 18th, 19th, 20th

-प्रचिच्छेद * प्रचिच्छेनति, प्रचिच्छेनते, etc,

संखिद् संखिनत्ति संखिन्ता, etc - भञ्ज cl 7 (Dhātup)

29.15) भनत्ति, etc - छिद् cl 7 छिनत्ति, छिन्ते

(cl 9 vijay 27) भ, भव, भव, etc - नुद् cl 6.4 नुद्यति,

नुद्यति (Pāṇ 3.1.70) Bhartr, Nāḥ tīn, Pālar, Pājat,

नुद्, नुद् - उत्पद् pass of the caus उत्पाद्यत usr,

पद् pass पाद्यत usr, उपपद् pass उपपाद्यत

usr, उपपद्, usr, Kā, पद् cl 1 पद्यति

Heer, पद् पद्यति or पद्यते p, Kā, etc - फल

cl 1 फलति (op. also फलते) (intrans) p, Kā,

etc — तक्ष तक्षति cl 1 तक्षति (ep. also ā) MBh, Hariv,

Hear — विकृ विकरति undup, MBh, etc .

II ओतितृद् TS — अपवक्ष RV 10.146.6 — अवतृद्

अवतृणात्ति ath — उद्धृत् cons उद्धृतीयाति Y 6.14.13, TBr,

MBh, Hariv — नितृद् नितृणात्ति, नितृन्ते IV — अणभ

अणभते RV — रद cl 1 (hatur 3.16) रदति

(rarely रदते) RV, AV, usr — वीर RV cons वीरयाति

RV .

III उपनृद् उपस्करति — चुट (चुण्ट, चुण्ड)

cl 10 चुराति (चुण्टति) चोरयाति (चुण्टयाति)

चुण्टयाति) Dhātup — चुण् cl 6 Dhātup 28.84 — छेरे

cl 10 छोरयाति Dhātup (v.l. for चुरे) — तुड् cl 1, 6

तुडति, तोडति) Dhātup , तूड् cl 1 तूडति Dhātup

9.67 — दाड् cl 1 दाडति — बिद्, बिन्द् cl 1

बिन्दति Dhātup 3.27 — बिल cl 6, 10 बिलाति,

बिलयाति Dhātup 21.67, 32.67 — बिस cl 4 बिसयाति

Hir 2.24 .

to split as under विदत् विदलाति (ais) , निभिद्

विभिन्नानां IV, etc, विनिर्भेद (only in p विनिर्भेद

विभ, विभिव, विभिव, विभिव, etc, विभिन्नानां विभिन्नानां

विभ, विनिष्पत्ति, विनिष्पत्ति, विफल (only pf

विपफल 3 pl विफलिते r.1. विपवरे) ,

निर्वध Dr to s. completely asunder सम्भेद

सम्भेदनां, सम्भेदनां, etc to s. in pieces विवक्षा

विवक्षाते to s. in two विभिन्नानां, विभिन्नानां

विभिन्नानां IV, etc, विपत्ति, विपत्ति, etc to s.

off निर्वध Dr, (a head) विपत्ति ous विपत्ति

सम्प्रदिच्छन्ति, सम्प्रदिच्छन्ते Hariv .

to be split प्रस्फुर, प्रस्फुरात् 1.15, P, प्रवद

pass प्रवदीयते 1.15, etc, द, pass दीयते

(दीयते 1.15) 1.15, etc, 1.15, विभियं pass ,

भियं pass भिद्यते 1.15, etc, परिश्रु pass

परिशीयते (ee. also परिशीयति) 1.15, छिद्यं

pass 1.15 1.15 दिधागम् 1.15 .

to be split under विस्फुर, विस्फुरात्, विस्फोरात्

to cause to split अवदृ caus

2. 6. 1. 22

Ragh 13.3 , विभिय caus विभेदयाति , भिद्

caus भेदयाति , भेदयति , आपद् caus आपादयाति

caus to wish to split through उत्तृ caus Rath 13.

to s. in pieces विद् intens विदयरीति to s. open

आद् intens .

having split उद्घात्य intens .

split n निर्भेदः Hariv, रन्ध्रम् rarely रन्ध्रः

IV, etc .

split adj I स्फोटित Hariv, rāṇṇas - दलित

कदादि Ganap) MBh 9.4633, Hariv, rāṇṇas, विद्वत्

I (प्रो) Grhyas - विद्वत् MBh, Hariv, etc, विद्वत् 1st, 2nd

- भग्न, etc भिन्न, etc, भेदित

IV, etc पारित MBh, Hariv, etc - पुरित

II अतितृणं vs, अवतृणं - ११२३

विक्रस (Feb 7.2.21) ११, १२, १३ - विद्व

सारण f(३) L .

not split अथवा च्छेदः AsvGr .

anything split विद्वत् संत, MarkP, Guss, etc anything

s. off निदलम्ossil s. भिदुर relation having the

body s. asunder (said of a mountain) व्यावृत्तदह Hariv

male o s. barbo.

वेणु वेदल

n 8.327

much s.

शुविदोष

अथवा

s. asunder विच्छिन्न

Hariv, ११, १२, १३

विनिभिन्न

Hariv, etc, प्रभिन्न Hariv, etc, व्यावृत्त Hariv,

Gaur, द्विध Grihyas s. asunder with the nail s

नखनिर्भिन्न TS; Pan 6.2.48, वास s. bamboo वेणुविदलम्

Gaut, वेणुदलम् in 8.29 in two विभिन्न

विपातित Hariv, fur, etc, द्विदल Hariv (prob) s.

lentil मसूराविदलः मसूराविदलः लम् (?) Rajat 6.18 s. open

स्फारित ur, HarB, etc, निदास्ति Hariv, सम्प्रभिन्न

h, दुर्लभ f(3/1) (Pan 7.1.6, 8.1.55) Hariv, etc

s. white asunder सम्प्रभिन्न the state of being s. asunder

splitter n पारकः Hariv .

one who splits asunder विभेत् an old a woman

whose employment is to split bamboos वंशविदारिणी .

splitting विदारण (इ) क, विदारक

abl, ChUp, Sch ; दारि — दारक (इका) , दारि ,

दारण (इ) क अ/ददिर PV 10.78.16 --

विभेदन arBr , निभेदिन् father, ... अवभेदिन् is ,

भेदिन् bh, hav, one भेदन bh, i, etc, भिद

(ifc) Say, Nathas, Pur — भिक्षु (ifc) Hear, भक्ष —

दलन (ifc) RV 7.10.59, Bhartr .4, Vidyan —

दिद ifc (Jan 3.2.61) RV 7.4656, ददन —

1.1498, 2.1953 — पारन Heat .

II लुट्टाक (ifc) RV 3.2.155) ifc Volatin, (Indra)

दार RV 7.6.1 — रद (ifc) Ghat — संकरसुक्त IV.

splitting sounder रकारन Variv, Variv, विभिन्दु

III s. mountains आदिभिक्षु RV 6.73.1 s. the clouds

गोदार (Say) RV 8.92. 11 .

splitting n I प्रस्फोटनम् Var — विदलनम् K v,

Sarvad, निदलनम् Var, Rājat , दलनम् Bhartr,

Kathās, Rājat, Git , उदलनम् Jain , दलम् (दलः)

L) W — विदारः K v, Vop — विभेदनम् Mir, MBh — विभेदः

MBh, R, etc — विभिति f Kāth, ShadvBr — निभेदः R,

Suśr — प्रभेदः Yājñ, MBh, Ragh , सम्भेदनम् Cat, भिदा

Kāv, etc भिति f Kāth, भित्ति mf (प्र) n,

भिद्यम्, प्रतिभेदः (ifc f प्र) MBh , भेदः . KatyŚr, Yājñ, MBh.

Kāv, etc - भङ्गः

VS, etc - पाटनम्

IEh, Kāv, etc

- तोडनम् Dhātup 8 f 28.

II अवतदः

Kaushār

- कौषी

m T -

- वटनम् W - दानम् L - दित्ति f L - रदः L

- रदनम् W - विलखनम् W.

the act of splitting in two विपाटनम् Nir head

s. शीर्षभ्रिद्यम् AV an ~~instrument~~ instrument for s. शीर्षभ्रि

L , शिवदम् (Nir 11.37) RV 5.84.1 , (belonging to

Indra), खेदा RV 8.72.8, 77.3, 10.116.4 produced by

s. विदलन s. down (a kind of torture) अनुपातः

Divyāv s. firehood of various kinds सामिदिधमग्रश्चक ^म near

s. of the skull मूर्धपातः Jyot s. of the Soma stone

अग्निभदनम् KātyŚr 's. the skull' (H. of a Rakshas)

कपालारकारः Kathās a woman employed in s. bamboos

विदलकारी vs.

to divide by splitting

caus दारयाति

spluttering adj

ध्वंसन

Nir 2.9.

beautified as by spoils and ~~xxx~~ islets

शोभित

पुलिन द्वीप

mfn MW.

spoil vb I दूषय

Mom दूषयाति (ep. also

दूषयति

) Mn, AV, MBh, Kāv, etc (the mind) दूष

caus दोषयाति

(Pāṇ 6.4.91) पदुष

caus प्रदूषयाति

MBh, Kāv, etc

सदुष

caus

सदुषयाति

R, Suśr,

Rajast

विकृ, विकरोति, विकुरुते

व्यापद

RV, etc — ५

caus व्यापादयाति

MBh, Kāv, etc

उपहन् उपहन्ति

उपजिघ्रत

TBr 3, AitBr, MBh, Mn, etc

लृप्

cl 6

लृप्सति

(Dhātup 28.137)

लुम्पाति, लुम्पते

Hariv, VarBrS

—

विधूष

caus

विधूषयाति

MBh.

II उपस्क उपस्कुरुत — तप cl 1

तपात (rarely Ā) RV, AitBr, 7.17, ŚBr 14, etc —

प्राक्ष प्राक्षणाति RV, AV, ŚBr — विह्व विह्वणाति RV.

to spoil after another अनुपाराभू TS, AitBr,

अनुपराभू caus अनुपराभावयाति TS.

to become ~~spoiled~~ spoiled अनुवाय Nom अनुवायत

TS.

spoil n श्लो:

IBh 3.11461 - निलोपः -

वन्दगिरि BhP, Sch, वन्दन n, वन्द BhP.

forming the spoil (as cattle) पदान्य mf (श्लो) n

RV great s. (taken in battle) महाधनम् RV laden

with spoils सानिस् mfn RV spoil taken in battle

पदानम् RV, ~~tax~~ etc spoils of war सांग्रामिक

वित्तम् -

spoiled adj I दूषित Mn, MBh, K̄v, etc —

निकारिन् Suśr — नष्ट Mn, Yājñ, MBh, etc — विदग्ध

यातयामन्

Suśr — यातयामन्, Br, GrS, MBh, etc — विप्रलोडित MBh

7.6624 — व्यापन्न Suśr — असार Mn 8.203, Suśr,

etc — उपस्कृत Pan, MBh, Mn — अपनीत — प्रतिलोडित

MBh,

utterly spoiled संदूषित Mariv.

the spoiler of an empire राज्यहर mfn 3 's. of

sacrifice' (N. of Krishna) यज्ञहर्ता m Pañcar one

who ~~spoils~~ causes the end of the sacrifice i.e. one who

spoils a sacrifice' (N. of Krishna) यज्ञान्तक m Pañcar.

spoiling adj दुष्पण

~~AV~~ f(इ) AV, Śāṅkh-

Gr, etc, दुष्पक • f(इका) Mn, MBh, R, etc — पासन

f(इ) (ifc f, प्रा only in Voc पासने at the end of a

Śloka) पांसक •

spoiling a kingdom राज्यहरे R.

spoiling of (another's) property अथदुष्णम् Mn

7.48 & 51, etc

spoilt adj अदुषित MBh, R, Var, Suśr, etc.

दुष्-विनष्ट Mn, Yājñ.

spoilt by दुलसित (comp) Kāv (v.1.) दुललितक,

दुलसित Śak 7. $\frac{16}{17}$.

